

3607

52
d. 6
1912

281.6

u-93

255

1000

281-6

Ա-93

ԳԷՈՐԳ Ծ. Վ. ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ
(Ս.Ռ.Ս.ՋՆՈՐԴ ԹՐԱԿԻՈՑ)

ՀՈՎՈՒՒ ԽՕՍՔԵՐ

ՈՒՂՂՈՒԱԾ

ԹԵՄԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՒ ՈՒ ԴՊՐՈՑԻ

ՊԱՇՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒՆ

ԵՒ

ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

192001

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՈՒԿ Ե. ԳՕԶՈՒՆԵԱՆ

ՄԼԺ-ՆՈՐ ԽԱՐ, ԲԻՒ. 45

1912

2010

1110

3970
47
81690-ակ

ՄՐՏԱԶՈՆ

ՄԵԾ ՈՒ ԲԱՐԻ ՇՕՐՍ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԷՖ. ԱՐՍԼԱՆԵԱՆԻ

Որ Գահասակուեցաւ 1896 Սեպտ. 8, Բիւնկեանի
Երրորդ դէպքին

Հա՛յր.

Երբեակ պարտականութիւններուդ կատարումի ճամբուն մէջ, ահա քանի մը անիրաւ գնտակներ կուգային աննենգ կուրծքդ ծակծկել, այն շրջանակէն, որը միայն կազմուած է Հայրենիքի ու Արդարութեան պաշտպանումին, եւ չէ թէ անմեղին ու անզէնին հանդէպ մարդախոշոր վայրենութիւններու: Այդ պահուն իսկ նորէն ցոյց կուտայիք նոյն անկեղծ վերբերումը պարտականութիւններու բաժնին, ու նոյն քաջութիւնով եւ համբերութիւնով կը կատարէիք վերջին պարտքերնիդ ալ Գերագունին որ կը տեսներ, կը լսէր ու կը հոտոտէր նահատակուող ժողովուրդի մը հոգեվարքը արիւնոտ, բողբոջ հողէ ու քարէ անկողիններու զրկէն ու ծխացող ու խանձուող քնակներէն ու մարմիններէն: Բայց բաւ էր որ դուք՝ կանուխէն ըմբռնած էիք մարդուն ընկերային, կրօնային ու ազգային պարտականութիւնները. եւ երբ ծայրը ձեզ կոչեց մարտիրոսավայրին, հոն փութացիք աներկիւղ ու հաստատ քայլերով, եւ առիք մարտիրոսաց փառապսակը:

Ահա սոյն Հովուի Խօսքերը, որ ուղղուած են թեմիս եւ բոլոր Հայ Ազգ. եւ կրօնի պաշտօնէից ու ժողովրդին, եւ որոնց ցոյց տրուած է ընթանալ, վարել, վարիլ այնպէս, ինչպէս որ պարտք կը դնեն ընկերային, կրօնային ու ազգային պարտականութիւնները, կուգամ սրտէս ձօնելու ձեր անզին Յիշատակին: Վստահ եմ թէ հոգիով պիտի խայտար, երբ՝ հովուի պարտաւորութիւնովս ինծի յանձնուած հօտ մը դէպի այդ երբեակ պար-

տականութիւններուն կ'առաջնորդեմ, կամ գոնէ այդ ճամբան ցոյց կուտամ:

Դուք ձեր կեանքի օրերուն անձով, ժամանակով, դրամով, պատկառանքով այդ երբեակ պարտքերնիդ կատարեցիք եւ միշտ: Իցիւ թէ ձեր հօրենական այդ ազնիւ ու ազդու դասերուն իրապէս աշակերտող, պարտաւորող եւ հետեւող մը լինիմ: Ձեր յիշատակի անջնջելի նկարն ու պատկեր իր խորագրեցիկ ու վեհագրեցիկ տպաւորութիւնով քանդակուած է սրտիս մէջ, այն ազգասիրական ոգւովը որ ցոյց տուիք հազարաւոր խուժանին եւ կազմուած Զինուորական Ատենին ժամանակ, ու տարիք ամէն թշնամական արարք, ու գնտակ ընդունեցիք: Ահա այդ պատուական ու պատմական յիշատակը մեզի միշտ պիտի զգացնէ, ցոյց տայ թէ՛ մարդ կամ պաշտօնեայ պէտք է իր պարտականութիւնն ու անձնուիրութիւնը տանի մինչեւ բարձրագոյն գոհողութեան:

Հայր: Ընդունէ **Հովուի Խօսքերս** իբր որդիական պարտականութեան ու երախտագիտութեան առհաւատչեայ, զոր զաւակդ ամենայն ակնածանօք կը մատուցանէ քու անմոռաց յիշատակին ու խայտացող հոգիին:

ԳԷՈՐԳ Ծ. ՎՐԴ. ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ

ՄԻՐԵԼԻ ՄԵՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Աննախընթաց միջոց մը չէ՛, որով կ'ուզեմ ժողովրդեանս | օսիլ ո՛չ լոկ խօսնով, այլ քղբով. ու սա՛ ինձի համար նուիրական պարսկանութիւն մը սեպեցի: Շատ որո՞ւ ե քե խօսքերը շատ անգամ կը բռնին քեւաքիռ եւ աւելի արագ կը գնան մոռացութեան մէջ քաղուելու, վաղուան պատմութեան մէջ էջ մը իսկ չգրաւելով. նոյնչափ ալ ազդեցութիւնը տեսական հանգամանք մը չպիտի ունենայ, ինչպէս բուդդիստ մի՛շտ ունի եւ ամեն օրի համար կը խօսի եւ ամեն տարի համար կ'ազդէ ու կը տպաւորէ:

Այս պարսկանութիւնը մեր Նախնեաց օրերէն եկեղեցիի Ս. Հայրերէն ու հօսապետներէն ցնոյլուն շարունակած է ու կը շարունակէ, եւ բուսականը կը գնայ մինչեւ Առաքելական դարու պատկառելի հնութիւնը, երբ՝ անոնք ալ իրենց կարգին ու պաշտօնին մէջ ունեցան քղբեր ուղղուած ժողովրդեան. ժողովրդեան մը՝ որ նոր կրօնով եւ նոր կեանքով ծնած՝ պէ՛տ ունէր խօսքի, եւ խօսքէն աւելի քղբերու, որոնք պիտի խօսէին ամեն օրի, տարիի ու դարերու ա՛յ, բարի խրատներէ, սիրոյ սրբութենէ, ազնիւ պարսկասարութենէ, առաջնորդող կանոններէ, արտապնդող հրահանգներէ, հաստատ ու տնկուն խաւաքէ, մաքուր կենցաղէ:

Եւ ամեն ժամանակի համար ալ կրնանք ընդունիլ քե կեանքի պայմանները կարգ մը փոփոխումներով եւ քե առաջ տարբեր երանգներու ու փուլերու մէջ մտած

են եւ կը մսնեն, մանաւանդ ապրելակերպի, վարելակերպի. քաղաքակրթութեան ու քաղաքակրթութեան, զգացումի ու գաղափարի, եւ դեռ զիրար հակասող շատ մը պահանջներու, պէտքերու բարդ բարդ հիւսուածքներ՝ բո՛ղ բլլան անհասկանից, բո՛ղ բլլան ընթանեկանից՝ կը կը ծնին դժուարութիւններ եւ շատ անգամ անլուծելիութիւններ, երբ որոշ հասկացողութիւն, գիտակցութիւն, եւ դիւրբնել եղանակ ի ձեռին եւ ի վիճակի չեն լինիր ամեն ժողովրդեան համար:

Ահա՛ այն ասեմ երկու ծայրագոյն եղբերուն մէջ միջին եզր մը գտնելու դժուարութիւնը մէջսեղ կուգայ, զի կարելի չէ ծայր ասիանան յետմնացութենէ լաւ արդիւններու ակնկառոյց բլլայ, եւ ոչ ալ ծայր ասիանան յառաջդիմութիւններէն՝ առանց պատաստուած բլլալու՝ բարիքներ սպասել: Ոչ մէկը իր դանդաղկոտութեանը մէջ բողբոջու է, եւ ոչ երկրորդը ուժե ու կարողութենէ վեր աւելի յառաջ մղելու անօգտակար նիւթերն ունենալու է: Միջին համբան յարմար գիտութիւնն է. խոհեմութեան, չափաւորութեան կրթութիւնը է՛ն առողջ դաստիարակութիւնն է, յաջողութեան գաղտնիքն է, եւ ասիանազարդ վերելակն է միշտ դէպ ի բարձրացում, առանց երկիւղը ունենալու յետմնացութեան, եւ ո՛չ ալ ծայրայեղ չափազանցութեան խորհուրդ:

Սա՛ աղօթքով՝ «Իմ անձիս մէջ գործիքնով զիս ուժովդդիր» (Սաղմ. ԶԼԲ. 3) պէտք է իւրաքանչիւր պատասխանատու պաշտօնեայ եւ անձ աշխատի, նգնի, քաղաք, գործ, վարե. վարի ուժով մը՝ իմաստուն, նեմարիտ, բարի, համբերատար եւ դիմագրաւող. զի ուժը է՛ն պիտանիցն ու գլխաւորն է. ու ա՛ն է որ ամեն պատշաճութեան կատարումին պիտի օգնէ ու ծառայէ. ա՛ն ուժովն է

որ նաւավարը իր առագաստը կը պարզէ, դէկը կը կառավարէ, կատարած ալիքներու դէմ շատ անգամ կը պայքարի. ան ուժովն է որ կեանքի կռիւին ու պայքարին մէջ շատեր անյողողող, անվերել կուրծք կուտան ու կը յաղթեն. ա՛ն ուժովն է որ ահագին հսկայ շէնքերու նորոգութեան, կանգնուած լծակը կը շարժի, իր հիացուցիչ պաշտօնը կատարելով:

Յովհաննէս Առաքեալ իր քրքին մէջ կ'ըսէ. «Գրեցի ձեզ երեսասարդներ, ինչու որ ուժով եմ». այո՛, ա՛ն ուժովն էր որ շատ մը մարտիրոսներ ու նահատակներ անլուր չարչարանքներու, անհասանելի տառապանքներու, անոնելի տանջանքներու առջեւ սիրայօժար համակերպեցան, եւ սոսկալի դանիներու տապարներուն ու լախերուն տակ քաջաբար տարին ամենը, եւ այն օրերէն ցայսօր աննկուն ու անյողողող նեմարտեան վկաները եղան, փառաւորեցան ու փառաւորեցին, արժանանալով երանաւէտ դրախտի կեանքին:

Այս ուժովը գործելու է, եւ գործելու են մեր քեմի եւ բոլոր Արժ. քահանաները. այս ուժովը գոտեպնդուելու են մեր քեմի Պատ. Թաղական Խորհուրդի՝ անդամները. այս ուժովը ամեն խոչընդոտներու դիմադրելու են ամեն Պատ. Ուսումն. Խորհուրդ, Հոգաբարձու եւ Տեսուչներ. նոյն ուժով մեր ամենապատուական ուսուցիչ ու ուսուցչուհիները վարելու են դպրոցները, մաւուր, լուրջ ու սուրբ դաստիարակութիւնով, եւ կրթելու են ապագայ բանիմաց ժողովրդի ներկաները (ուսանողութիւնը): Այո՛, այս ուժով մեր ընթանիքներ ամեն (ժողովուրդ) պէտք է կեանքի հրապարակին մէջ աշխատին նոյն ոգով, նոյն եռանդով ու պատուաւորապէս աշխատին, հասցնելու

համար չարատ, տկուն, ձեռներեց, ինքնավստահ, ինքնաշատ, ամենի դեմ պատրաստակամ ժողովուրդը:

Հայրեր այս ուժով զաւակներ ու բնական կառավարելու են, այրեր մաքուր կենցաղով իրենց լծակիցի հետ դրախտի զոյգը պէտք է կազմեն. կիներ ալ Առաքեալին պատկերածին նման համեստութիւնով ու պարկեշտութիւնով պէտք է քալեն եւ գործակցին Տան բոյնին կազմութեանը, ու մայրեր՝ պատուական ու սնաշէն, ազգաշէն զաւակներ հասցնեն մեծ Բնականին: Տղամեր ու աղջիկներ բոլան ինչպէս զաւակ ու անհատ, կիրք ու կենցաղագէտ, ու այսպիսով պատրաստին մարդկութեան, հայրութեան եւ մայրութեան:

ՀՈՎՈՒՒ ԽՕՍՔԵՐ

ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԺԱՆԱՇՆՈՐԸ ՔԱՅԱՆԱՅ ԵՂԱՅՐԱՆԵՐՈՒՆ

«Մի անփոյթ առնէր զշնորհացդ որ ի քեզ են, որք տուան քեզ մարգարէութեամբ ի ձեռնադրութենէ երիցութեան: Յայդ խորհեաց եւ ի դոյն կանխեսչիր, զի քո յառաջդիմութիւնդ ամենեցուն յայտնի լիցի: Զգոյշ լինիչիր անծին եւ վարդապետութեան, եւ ի դմին յամեսչիր: Զայդ եթէ առնիցես, եւ զանձն ապրեցուցես եւ զայնոսիկ՝ որք քեզն լսիցեն»: (Ա. Տիմ. Գ. 14-16):

Կանխաւ գիտցէ՛ք, դո՛ւք, երկնաւոր մեծ Քահանայապետին երկրաւոր փոխանորդներդ, որ ձեռնադրութեան շնորհիւ ունեցաք այդ շնորհը ըստ կարգին Մեկ խեղեկի: Միշտ ի մտի ունեցէք թէ՛ անկողսպաւելի դարձերով զարդարուած էք ընդ տեսլեանն Մովսէսի եւ ընդ պատմութեանն Ահարոնի: Խոկացէք դո՛ւք թէ՛ հոգեզարթուած էք ըստ Առաքելոցն խորանակցութեամբ, եւ եղի՛ք ու ընդ միշտ՝ մինչ ցղուն գերեզմանի՝ մըշակներ առանց ամօթոյ, զի դուք պիտի ընդունիք յերեւիլն Քահանայապետին զանթառամ պսակն փառաց:

Պատուական եղբայրներ, մի՛ մի՛ անփոյթ գտնուիք, երբ շնորհ մը ունիք, շնորհ մը՝ զոր ընդունեցիք ձեռնագրութիւնով, շնորհ մը՝ որ Աստուածային է, ձեր մեծ Քահանայապետին է:

Պատուական երէց. լաւ և շատ խորունկ մտածիր, և լրջութիւնով ու ուշադրութիւնով խորհիր. ու այդ շնորհը մի՛ ապաշնորհութիւն գործեր, այլ ամուր և պինդ փարէ, ու պահէ զայն՝ գլխիդ հովանի, սրտիդ՝ զարդարանք, և հոգիիդ՝ աւանդ. ատով գործէ՛, աշխատէ՛, սպասաւորէ՛ և արդիւնաւորէ. անանկ որ քու բոլոր ժողովուրդդ տեսնէ, լսէ ու հաւատայ, ազգուի, խրատուի ու պատկառի:

Այո՛, քահանայութիւնը մի երկնառաք պարգեւ է, հոգիի հարստութիւն է. անսնք որ սրտի յօժարութիւնով, հոգիի պատրաստութիւնով ընդունած են և ուխտած, պէտք չէ դրժեն: Գիտնալու են թէ շատեր ցանկացան ու կը ցանկան, բայց քիչերն են որ կ'արժանանան: Սիրելի եղբարք, մի գրժէք ձեր ուխտին, զի ուխտեցիք Առաջի Աստուծոյ, Ս. Սեղանին ու Խորանին, և հաւատացեալ բազմութեան մը ներկայութեան:

«Ուխտս դիք և կատարեցէք» . այս համարը մի մոռնաք. ի՛նչ յանձնառու թիւնով, յօժարութիւնով ու պատրաստութիւնով որ ընդունեցիք, միանուագ և միօրինակ, անայլալ ու անխարդախ քալեցէք ա՛յդ ուխտի ձամբէն: Գիտցէ՛ք թէ՛ պաշտօնիդ բարձր է, վսեմ ու սուրբ է: Ձեր լուրջ, խոհեմ, զգոյշ, բարի, ազնիւ, անկեղծ ընթացքովը պահեցէ՛ք այդ բարձրութիւնը. ձեր աննենդ, անոխակալ, պարկեշտ, համեստ, խոհական կենցաղովը ունեցէք այն վսեմութիւնը. ձեր մաքուր, անարատ անբիծ, խաղաղասէր, անշահասէր, խոնարհասէր կեանքով

վը սրբութիւնը փայլեցուցէք: Ուրեմն մի՛ տայք տեղի գայթակղութեան, ո՛չ փառասիրութիւնով և ո՛չ պրծնասիրութիւնով, ո՛չ շռայլութիւնով և ո՛չ ժլատութիւնով, ո՛չ աչառութիւնով և ո՛չ անարդարութիւնով, ո՛չ ագահութիւնով և ո՛չ արծաթսիրութիւնով, «զի արծաթսիրութիւն պատճառ է ամենայն չարեաց» ասէ գիրն. «Այլ եղերուք մշակ առանց ամօթոյ, հեղ, խոնարհ, բարեսէր, անաչառ և արդարասէր. պարկեշտութեամբ կենաց ձերոց և բարեպաշտութեամբ օրինակ լերուք միմեանց և ժողովրդեանն Աստուծոյ:» Զի այսպէս ասէ Առաքեալն. «Զերիցունս այսուհետեւ աղաչեմ, իբրեւ երիցակից և վկայ չարչարանացն Քրիստոսի, որ և հանդերձեց փառացն յայտնելոց հաղորդ: Արածեցէք որ ի ձեզ հօտդ է Աստուծոյ, մի՛ զօշաքաղութեամբ, այլ յօժարութեամբ, մի՛ իբրեւ տիրելով վիճակացն, այլ լինիլ օրինակ հօտին»: (Պետ. Ա. Թղթ. Ե. 1-4:)

Տեսէք, քահանայ եղբայրներ, ո՛րպիսի պարտքեր կը ծանրանան ձեր վրայ, և ո՛րպիսի պարծանք ու պսակ կը սպասէ ձեզի. մէկը միւսին ծնունդն է, և օղակաւոր է, պարտականութեան մը վարձքը պարտականութեան մը կատարումն է: Ձեր պաշտօնի կիրառմանը անյեղիլ օրէնքը ըրէք միշտ ուրիշին՝ այսինքն հօտին իրաւունքը, շահը տեսնել, յառաջդիմութեանը ջանալ. եթէ նոյնինքն ձեզի համարած շահն ալ կորսնցնէք, դա՛ կորուստ չէ, այլ իրական շահ. այդ ձեզի սիրելու պիտի առաջնորդէ, և գիտցէք որ տիեզերքի մէջ ամէնէն զօրաւոր բանը սէրն է. զի Աստուած սէր է: Լաւ գիտէք թէ մարդերէն բարձր եղող մէկ մասը ինկաւ, իսկ միւսները խնդութեան և երանութեան մէջ կը ցնծան, և յաւիտենապէս. վասնզի մէկ դասը

երբ սէրը հանդէպ Բարձրելոյն մոռացաւ, անհնազանդութեան տարուեցաւ, որով կորսնցուց երանական կեանքն ու խնդութիւն:

Դուք եւ ամէնքս, երբ այժմ լոյսի մէջ կ'ապրինք, նոյն այդ սիրոյ արդիւնքը չէ՞. զի Աստուած այնչափ սիրեց մարդկութիւնը, մինչև որ իր մէկ հատիկը դրկեց: Աստուած միթէ տարբեր ճամբով մը չէ՞ր կրնար իր սիրոյն պարգեւը չնորհել մեզ. նուազ իմաստութիւնով չէ՞ր կրնար մեզ զարմացնել, արդարութիւնով չէ՞ր կրնար մեզ զարմացնել, կամ իր զօրութիւնը մեզ չէ՞ր կրնար վախցնել: Բայց մինակ, այո՛, մինակ անսահման Սէրը, նոյնինքն Ինքը կրնար սրտերը փոխել, գերել, իբր ընել. ու մենք զանի պէտք է սիրենք, զի Ան մեզ սիրեց իր մէկ հատիկը պարգևելով: Ահա՛ ամենուս բարոյական վերականգնումին բացատրութիւնը, և զորաւորագոյն ուժը զոր դուք պիտի կրնաք ի գործ դնել այն ուժին նման, զոր Աստուած ունի: Այդ ուժով, այդ զօրութիւնով պիտի կրնաք հօտերնուդ նկարագրիր ձեռակերպել, քրիստոնեայ անհատը կերտել, ընկերատէր մարդը պատրաստել, հայրենասէր զաւակը հասցնել. այդ սէրն է որ ձեզ պիտի տանի մինչև անձնուիրութեան ու անձնագոհութեան ճամբուն, ու մինչև Խաչի Գողգոթան: Եթէ՛ հօտին սէրը ձեր մէջ պակասած, հատած, սպառած է, չպիտի ուզէք դիմադրել այն փորձութիւններուն, որոնք կը խուժեն ձեր ու ձեր հօտին վրայ՝ ամենքդ փարատելու ու փոշուրելու համար. ահա այն զօրութեանէն զատ չունիք ուրիշ մը որ ձեւակերպէ ձեր մէջ այն կեանքը, որ ուրիշներուն համար ալ ըլլայ և ինքզինք զգալի ընէ ուրիշներու կեանքին մէջ: Այդ զօրութիւնը ի՞նչպէս պիտի ստանաք, եթէ ոչ դուք ձեր

շուրջը բարոյականի մաքուր միջնորդ մը ստեղծելով, և անոր մէջ ապրելով շարունակ, ինչպէս Բփշիկ մը՝ առողջապահութեան բոլոր պաշարովը՝ տարափոխիկ ու մահացու հիւանդութիւններուն մէջ:

Մի՛ գուցէ վարակուիք ու վարակէք կեանքը ախտավարակ փառասիրութեան, տղայամիտ պճնասիրութեան, անհաշիւ շռայլութեան, ագահի ժլատութեան, անմտածի անարդարութեան, կեղծաւորի աչառութեան, գինեւէրի արեցութեան, որը անձով ու դրամով, կեանքով ու պատուով, սրտով ու հոգեով ձեզ պիտի փճացնէ, անբանացնէ և մինչև մահացնէ ու ձեր ետեւը թողնէ ջլախտաւորներու խմբակ մը, հիւժախտաւորներու երամակ մը և թշուառներու շարք մը: Ասոնք ամենը, մանաւանդ արեցութիւնը և արծաթասիրութիւնը ամէն չարիքի ծնողն են և մասնաւորապէս նաւիրական պաշտօնէից բացարձակ մահը: Կանգնելու ձեր բոլոր ճիգերը, և վեր բարձրանալու փափաքները, միտումները, օգտակար հանդիսանալու տենչերը պիտի մարին, պիտի ջնջուին ինչ որ ազնիւ, բարի ու գեղեցիկ են ձեր մէջ, ու ա՛լ ծայր պիտի առնեն գայթակղութիւնները. համակրութիւնները պիտի դադրին, յարգանքները պիտի նուազին, փոխադարձ սէրը պիտի սառի ու մշակը առանց ամօթի՝ ամօթի մէջ պիտի ինկնի, ու գլխահակ վար պիտի նայի փոխան վերի:

Հայ եկեղեցիի մշակ:

Օրէնք ու պատուիրան քարոզող, Խաչ ու Աւետարանի զրօշակիւր, հեզ եղի՛ր ու բարեհամբոյր, խաչ կրող ու Աւետարանի իսկական զաւակ, զի այս է պատուէր առաքելական, այս է հրաման Քահանայապետի:

Եղէ՛ք տիպար օրինակ բարեպաշտութեան, պար-

կեշտութեան՝ Աստուծոյ ժողովրդին : Առաքելը ձեզնից այս կը սպասէ և վկայ կը բերէ Բրիստոսի չարչարանքը : Այն դարէն ցարդ նոյն կոչն է ու սպասումը ամենուս , թէ արածեցէք Աստուծոյ հօտը , որ ձեզի յանձնուած է , և կրկին նոյն պատուէրը . «Գնացէք այսուհետեւ , աշակերտեցէք զամենայն հեթանոսս , մկրտեցէք զոոսս յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ» (Մատթ . ԻԸ . 19) : Սիրոյ աննման վարդապետին այս պատուէրը , հրամանը , հրովարտակը ամեն դարի , ամեն տարիի և օրի համար է , և ամենուս որ ոտանձնած ենք հովուութիւնը մեր հօտին , ու այն զօրութիւնովը որ Յիսուս տուաւ , «Զօրութիւն պիտի առնէք ու ինծի համար վկաներ պիտի ըլլաք» :

Փրկչին համար վկայ ըլլալ , ահա՛ նպատակը քարոզութեան ու ձեր ուխտի կոչման , որուն համար զօրութիւն չնորհել խոստացաւ Տէրը , և ասոր համար կանչեց իր աշակերտները և ձեզ որ իր աշակերտութեանը կանչուած էք , ու պիտի կանչէք դուք ալ բոլոր աշակերտողները : Փրկչին աշակերտները իր վկաներն են , ու ահա՛ անոնց բոլոր գործը , և ուրիշ ոչինչ : Երկու աշակերտութիւն չէ կարելի . կա՛մ մին կամ միւրը :

Ձեր կեանքին մէջ միայն մէկ բանի նուիրուած էք . Փրկչին ծառայել և ծառայեցնել , այսինքն քարոզել Վարդապետին Աւետարանը , ո՛չ լոկ խօսքով , այլ գործով , անձով ու համակ կեանքի օրինակովը : Տեսէք առաքեալները՝ որոնք թէև պարզ ձկնորսներ , վրանագործներ էին , բայց երբ Տիրոջը զօրութիւնը առին , բովանդակ աշխարհը Փրկչին լոյսովը ու գիտութիւնովը լեցուցին : Ասոնք հարուստ չէին որ առատ նուէրներով շատեր իրենց աշակերտեցնէին . պաշտօնեայ չէին որ աջ ու ձախ

տիտղոսներ , պաշտօններ ու պատուանշաններ չուայէին . ուժեղ անձեր չէին որ երկիւղի ազդեցութեան տակ համոզէին , ոչ ալ համալսարանականներ՝ որ ճարտար խօսքերով , փելիսոփայի տրամաբանութիւններով հրապուրէին . այլ սոսկ վկաները եղան իրենց պարզուկ կենցաղով ու գիտութիւնով , զի Փրկչին անսասան զօրութիւնը ունէին : Անոնք երկրաւոր հանգիստ , պատիւ , փառաւորութիւն երբեք չխոստացան , այլ հրապարակաւ յայտարարեցին թէ՛ ամէն անոնք որ Վարդապետին հետևող պիտի լինին , պէտք է նեղութիւն կրեն , խաչ տանին , արհամարհուին , հալածուին , անարգուին , ապտակուին ու շատ անգամ ալ զրկուին երկրաւոր հարստութենէ , որ ունին : Եւ դարձեալ գիտենք որ յաջողեցան , զի անոնց վկայութիւնը ազդեց : Շատ ու հազարաւոր մարդեր տարբեր տարբեր համոզումներ ըրած են շատերուն , բայց չեն յաջողած : Ասոնք ինչո՞ւ կրցան յաջողիլ , անանկ որ ապշեցուցին շատերը . վասն զի Սուրբ Հոգիին զօրութիւնը առած էին ու ատու կը վկայէին , ողջոյն կեանքերնին գործին տուած որուն կանչուած էին :

Դուք ևս Սուրբ Հոգիին զօրութիւնը առած էք . պէտք է այդ զօրութիւնով գործէք և կեանքերնիդ ամբողջ նուիրական այդ գործին յատկացնէք , և ի՛նչ զարմանալի արդիւնքներ յառաջ պիտի դան : «Հոգւոյն Սրբոյ ձեր վրայ եկած ատենը զօրութիւն պիտի առնէք ու ինծի համար վկաներ պիտի ըլլաք» : Եւ ասի՝ ձեզի , ամենուս ու ամէն Բրիստոսէի կը վերաբերի . միայն ձեւապաշտութիւնով և զիւրին միջոցներով պէտք չէ որ վկայենք , կամ անուն մը կրենք լոկ , ու չհետեւինք բուն վկայութեան : Այո՛ , կայ այսօր վկայողներու բազ-

մութիւն մը, նոյնպէս և վկայող պաշտօնեաներ որոնք պատրաստ են, նման ընդառաջ գնացող թափօրին որ «Ուսանան» կը գոչէր, երբ Փրկիչը յաղթանակաւ երուսաղէմ կը մտնէր, և որոնք ամբողջովին անյայտացան, երբ խաչելութեան տարուեցաւ նոյն այն յաղթանակաւ մուտ գործողը:

Դուք որ ստանձնած էք վկայութիւնը, աշակերտութիւնը, հովուութիւն ու սպասաւորութիւն Աստուծոյ հօտին, նայեցէք վեր, նոյն այն Յիսուսը, աշխարհի աղատիչ, գերութեան չղթան քակող, խաչիւ աշխարհի յաղթողը, աչերը՝ դէպի հեռուներ սևեռած, մոայլ չունի ճակտին և ո՛չ թախիժ՝ լուսացայտ այտերուն, այլ միշտ կեանքի ժպիտ մը, յոյսի ցօղ, սիրոյ ծով ունի, միշտ աստուածացած, ի սէր մարդկութեան մարդեղացած և յաւիտենապէս:

Չէ՞ք լսեր ի՛նչ կ'ըսէ. — Գնացէ՛ք հոն՝ ուր ձեր անձնուէր հովուութիւնը, աշակերտութիւնը, սպասաւորութիւնը երկինք պիտի հասցնեն ցնծութեան աղաղակները. ու հոն՝ դադրին պիտի տրամուծիւն, ցաւ, հեծութիւն, ու չպիտի կրնան հասնիլ մինչև վերերը, երբ դուք շրջան առնէք, մուտ գործէք ամէն տուն ու ամէն տեղ, և խաչարարձ օրհնէք ձեզի յանձնուած հօտը: Արածեցէք սրբութեան, մաքրութեան ու կատարելութեան մշտադալար մարգագետիններուն վրայ, ու հովանաւորեցէ՛ք մշտական ձիթենիներու տակ: Եկեղեցիի պաշտօնեանե՛ր, գնացէ՛ք. տաճարի ծախուածներ, ժողովուրդի նուիրուածներ, աշակերտեցէ՛ք, քարոզեցէ՛ք մինչև լեռնանման անմատոյց ժայռ սրտերուն, անապատացած աւաղուտ հոգիներուն խորերը, մեղքի լեցունութիւնով ծովացած կեանքերու, ապականութեան

վէրքերով լի անձերուն, անոնց՝ ուր ձեր ծառայող, գործող, քարոզող սպասաւորութիւնը, անձնորութիւնը, հրեշտակներուն հասցնէ նորազուարթ նոր մեղեդիները երջանիկ խնդութիւններուն. ու հոն պիտի դադրի մեղքի ժահը, յանցանքի թոյնը, փլատակ աւերակոյտ դարձած կեանքերու ողորմելի տեսքը, ու ա՛լ չպիտի քայքայի, չպիտի քարանայ, անապատանայ, ծովանայ:

Գնացէ՛ք, մի՛ դեղեւիք, զի քաջ ծանօթ էք թէ՛ մեծ խորհուրդը վաղուց իրականացած է, սքանչելի հրաշալիքը յայտնուած, ճամբան պատրաստուած, ուղին յարդարուած, եղբայրութեան դաշն կռած, փուշն ուտատասկ փչաքաղ եղած, մեղքը կորած, յանցանքը կապտուած ու աշխարհը յաղթուած, գերին աղատուած, սորուկը փրկուած, բարբարոսը ինկած, սատանի բռնակալութիւնը կալանաւորուած: Այսուհետև աշխարհի — մեղքի — իշխանը փախուտ պիտի տայ ձեզի հետ մաքառելէ, ու արքան՝ ճակատամարտելէ, բռնակալը՝ անարեկելէ, մոլեգին ամբոխը՝ կատաղի մարտելէ, ու մոլեռանդութիւնը՝ տիրապետելէ: Դուք պիտի արձանացնէք, ներկայացնէք այն պատկերը, որուն վրայ յաւիտենական քահանայապետութիւնը դրոշմուած է, ու ձեզմով ձեր հետագանին ու դարերու հովովոյթը՝ նոյն այն անեղծ ու տիրական պատկերովը: Յիսուսի Աստուածային այս պատուէրը ո՛րչափ քաղցրօրէն նոյնչափ պատկառելիօրէն, որչափ եղբայրաբար նոյնչափ հայրաբար ու տիրաբար պէտք է ձեզ և ամենուս մշտնջենի տպաւորութիւն մը գործէ ու անջնջելիութիւն մը: Սա՛ պարտք ու պարտաւորութիւն չէշտող, բնորոշող ու յատկանշող «գնացէ՛ք»ը, որպի՛սի սուրբ և նուիրական առաքելութիւնով, մարդասիրական և հայրենասիրական

նախանձախնդրութիւնով քարոզելու էք անոնց, և զանոնք երկնապատուէր այս հրամանով մկրտելու էք, որոնք զեռ խաւարին մէջ կը խարխափին, դարաւոր գեթութիւնով կը տառապին, սարկութիւնով կը սուսայտեն, թշուառութիւնով կը տապկուին, կը չարչարուին, կ'երկման, կ'արդիանան:

Գնացէ՛ք, մի՛ դանդաղիք, մի՛ երկմտիք ու յուսահատիք, այլ քարոզեցէ՛ք հաւատով, ոչ թէ թոյլ ու երկդիմի խօսքերով, հապա անձին օրինակով: մկրտեցէ՛ք ոչ թէ լուի ջրով, հապա Աստուածային ճշմարտութիւնով, որ մաքրուին, սրբուին ու նուիրագործուին, Ս. Հոգին անոնց մէջ գործէ, բարձրագոյն ոգին ներշնչէ. ու ահա ա՛յլ պիտի դադրի չարն ու դաժանը, յանցանքի սաստկութիւնն և մեղքի ծանրութիւնը, մախանքն ու ատելութիւնը, դաւն ու սպառնալիքը. պիտի խորտակի ամբարտաւանսութիւնը. պիտի վերնայ ամբարհաւածութիւնը, պիտի տապալի անիրաւին, ագահին արծաթսիրութեան տիրապետութիւնը. պիտի ջնջուի կապուան ու կողոպուտ, թումբ կանգնի խնէշի լկտի բարոյքին, անբարոյ մտածումին, յայրատ նայուածքին. պիտի կարկի կարկամի չոզոմ չոզոքորթին լեզուն, խանձին ու խանձրկին զրպարտողի, բամբասողի չրթներ:

Հօրը, Որդիին, Հոգիին անունովը նուիրագործեցէ՛ք հօտը, որպէս զի թշուառ մարդկութիւնը երջանկանայ, ինկած բարքերը ազնուանանան, կոտրած սրտերը չինուին, լքուած հոգիները կենդանանան, բարոյական իշխանութիւնը հաստատուի, հոգեւոր թագաւորութիւնը ինքնակալէ, անիրաւներ իրենց դիրքէն խախտին, անիրաւածներ իրաւունքի տէր դառնան, հպարտներ ցածնան, գոռոզներ խոնարհին, խոնարհներ բարձրանան, պարարողներ քաղցին, անօթիներ կշտանան:

Դուք առաջուան երկչոտները, անյոյաները չէ՛ք, երբ Սուրբ Հոգիովը զօրացած էք. «այսուհետեւ»ը ձեզ արթնցուցած է և ամրապնդած. այդ բառը յաջողութիւններու հաւաստիքն է, յոյսի գրաւականն է: Երէկուան տկարներդ այսօրուան ու վաղուան զօրաւորներն էք. ձեր սրտեր նոյն զօրութիւնով բարձրացած են աշտարակներու հանգոյն, ուրկէ կը տեսնուի հեռաւոր ու փառաւոր ապագան:

Գնացէ՛ք: Երբ յագնիք, նոյն այն անուշ ձայնն է որ պիտի հասնի ձեզի, երբ պարտասիք միեւնոյն սրտապլնդող «այսուհետեւ» է որ պիտի արձագանգի. զրթուարութիւններու խոչն ու խութը երբ բերդանայ առջեւնիդ, ահա՛ աշակերտի ու քահանայի ստանձնած պարտքի բեռն է որ պիտի զրդէ ձեզի, ու քաղցնէ քարոզելու ամեն սրտերու, որոնք մշտնջենի լոյսէն զուրկ, յաւիտենին ճշմարտութեան անգիտակ, ընդունակութիւն, լոյս, յոյս, կիրք դիակնացուցած են:

Կենդանացնելու համար մկրտել պէտք է Հօրը անունովը որ անվախճան Արդարութիւնն է, Որդիին անունով որ անվերջ Սէրն է, Հոգիին՝ որ անհասանելի Իմաստութիւնն է. և ահա երեքը ի մի երրորդացած, պիտի շնորհեն ընդունակին, խնդրողին, փնտռողին սրտի երրորդութիւնը՝ հաւատ, յոյս, սէր, փոքրիկ՝ այլ շատ մեծ հանդանակը: Անվախճանին լուացումով, անվերջին օծումով ու անհասանելիին զրոշմովը կեանքի ամբողջութիւնը պիտի սրբուի, նուիրագործուի, որով կեանքեր ինկածութենէ, պատիւներ ստորնացումէ, դադափար ու զգացում ժանդառութենէ, տուն և ստացուածք աղտոտ խարդախութիւններէ մաքրուած ու ազատուած, սրբութիւն պիտի բուրեն:

Աշակերտի մը պէս ցուպը ձեռքերնիդ, առաքեալի պէս մախաղ ուսերնուդ նուիրուեցէք բոլորանուէր ժողովուրդի ցաւերուն, հօտի քայքայումներուն, տնակներու գրկին ու գոգերուն. բարձրացէք սխալներու, թերացումներու բրգացած աշտարակներուն վրայ. իջէք խորը ցաւած սրտերու, այրիացած ու այրած հոգիներու ծալքերուն, ուր բոյն ու ոտք դրած են կայծկլտող վըշտերն ու անհատնում սուգեր, ու նոյնչափ անտեղի կրքերու, նախանձատէրի վէճերը՝ անվերջ քինախնդրութիւններով: Ա՛լ աշակերտեցուցէք սրտի հեթանոսութիւններ, ջարդ ու փշուր ընելով ամբարտաւանի, հպարտի ու անհաւատի կուռքեր, և անմիջապէս մկրտեցէք Յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ: Ծակատներու անբծութիւն դրօշմեցէք, սրտերու անմեղութիւն խաչանշեցէք և հոգիներու սրբութիւն քամեցէք. կանգնեցուցէք սրտի տաճարներ, նորոգեցէք հոգիի սեղաններ, աղօթքով, խունկով ու անոյշ իւղով օծեցէք, և սորվեցուցէք. «Այսու ծանիցեն դձեղ թէ իմ աշակերտք իցէք, եթէ սիրիցէք զմիմեանս»:

Տիրոջը օճեալները. դո՛ւք աշակերտ էք Կենաց Բանին ճշմարտութեան, և քարոզիչ, սպասաւոր էք տաճարին, վերակացու հովիւ էք և հայր բանաւոր հօտին, միջնորդ էք խաղաղութեան և հսկիչ: Ու դեռ որչափ և քանի՜ պարտքեր ունիք ուսերնուդ, ու քանի՜ բազմազան ու զանազան պէտքեր կան աշներնուդ ու ձախերնուդ, նոյնչափ ծանր բաժիններ պատասխանատուութիւններու: Կարդացէ՛ք միշտ, և ուշ գրէք Հին և Նոր Կտակարաններու ընթերցուածներուն, և սոսկացէ՛ք ու դողացէ՛ք եթէ թերացեր էք, հոգեւորը ձգած աշխարհայնացեր էք: Լսեցէ՛ք մանաւանդ այն ձայնը, յարու-

ցելոյն թուականէն, Յիսուսի յաղթանակէն, պատուէրներու չեշտէն: Գնացէ՛ք... Ծիշտ միեւնոյն Աստուածային ձայնը, յաղթականին պատգամն է, պահանջը, պարտք ու կամեութիւն. փութացէ՛ք ընդունելու և ունկնդրելու աշակերտօրէն, եթէ ցարդ դանդաղած էք, առաքեալի դարերէն ու ձեր սրբազան հայրերու թուականներէն եկած պարտաւորութիւններու կատարումին ու խոստումին: Գնացէ՛ք, աշակերտեցէ՛ք, քարոզեցէ՛ք ու մկրտեցէ՛ք բանիւ և հոգւով: Դուք նախ աշակերտեցէք խոնարհութիւնով ու անպայման, որպէս զի ողջ ու ամբողջ ճշմարտութիւններու աշակերտեցնէք. նախ մկրտուեցէք արդարութիւնով, ու այդ պիտի բաւէ լծակ մ'ըլլալու՝ աշխարհ մը անիրաւութիւնները վեր վերցընելու. հաստատուեցէք ու խարսխեցէք սիրով, որով կարենաք դարման տանելու ասելութեան ծնունդ բոլոր ցաւերուն ու ցեցերուն, իմաստութիւնով լցուեցէք, որով վարէք հօտերնուդ բազմակնճիւ և փորձալի վիճակը: Տգիտութիւնը ծուխերնիդ փճացուցեր է, ժողովուրդնիդ ցրուեր, ազգերնիդ պառակտեր, անճիտեր, անջատեր, ու դուք ձեր մէջն ալ գուցէ:

Ձեր շուրջը մեղադրանքներ չատ են ու պարտպեր են, պարտքեր զիջուած ու պատնիշեր են. ա՛լ աեսէք ո՞ր բանով, ո՞ր բրիչով պիտի կրնաք զանոնք հիմնայատակել: Անուն մը Ներսէսի, Սահակի ու Մեսրովպի՝ չպիտի կրնան այդ գործը գլուխ հանել, եթէ դուք Ներսէս մը չլինիք մեծհօգի և հայրենասէր, եթէ դուք Սահակ մը չլինիք մեծանձն ու խոհական, եթէ դուք Մեսրովպ մը չլինիք պարզուկ ու համեստուկ, բաց մտքով բեղուն, ժրջան ժիր մշակ և վաստակաւոր գրչի:

Եւ դեռ գիտէք միայն Ներսէսներ, Սահակներ,

Մեարովայներ ու Ղեւոնդներ չէին որ ձեր դասակարգի անցեալ փառաւորութիւնը պատմագրեցին անջնջելիօրէն. շատ էին ժիր, հեզ, ուժեղ ծառայողներ սրբակեաց, անձնդիր, մտքի բարձրութիւնով, սրտի մեծութիւնով, հոգիի մաքրութիւնով ժողովուրդ հովուող ու հովանաւորող քահանաներ, խաչով ու Աւետարանով Հայրենիքի պաշտպաններ, եկեղեցիի պարծանքներ:

Դո՛ւք ալ նոյն պարտականութիւններով նախնիքներու շարունակութիւնն էք. է՛ր կը տատամսիք. ջանացէք, փութացէք նոյն այն բարձրութիւնով, նոյն այն նուիրականութիւնով քարոզելու, ընթանալու ու գործելու, չէ թէ վարձուորի մը նման այլ պարտաւորողի մը պէս, չէ թէ լոկ շրթներով այլ կեանքի օրինակով, զի ձեր Տէրը՝ Քահանայապետը այդ օրինակաւ աշխարհը փրկեց, մարդկութիւնը վերանորոգեց:

Հասի՛ք հոն ուր վէճ կայ, քալեցէք հո՛ն ուր խաղաղութիւնը վտանգուած է, շտապեցէք հո՛ն ուր սէրը պակսած է, հաւատքը նուազած, յոյսը ջնջուած. հոն ուր արցունքը առուացեր, կեանքը գերեզմանացեր է: Թողէ՛ք հանգիստնիդ՝ անհանգստութիւններու դարման գտնելու համար, տուէ՛ք մինչեւ իսկ արիւննիդ՝ լճացած արիւնները ցամքեցնելու:

Դուք մեկուսի ու անընտանի մի՛ ապրիք թղթին ու գրչին հետ. գիրք ու գրիչ ընկեր ունեցէք, սորվեցէք ու սորվեցուցէք, ունեցէք խնամուած ծրագիրներ աշխատութեան, զի ատով աւելի գեղեցիկ արդիւնքներ պիտի վայելէք: Աշխարհի ամէն կողմ ու ամէն տեղ մեծ ջանքեր կը թափուին զարգացման համար. դուք ինչո՞ւ չընէք. կամենալը կարենալ է, սկսիլը լրացնել է:

Մեր մէջ կղերի աստիճանական զարգացումը նուա-

զագոյն չափով դուրս կուգայ, մինչդեռ անոնք գտնուելու են բարձրագոյն աստիճանի վրայ: Ինքնագարգացումը պարտաւորիչ ընելու եւ, զի ժողովրդային կեանքն ու կենցաղը օրէ օր ամենաբարդ հանգամանքներու մէջ կը մտնէ. ժողովուրդներու իմացական բարգաւաճումը աստիճանաբար կ'աճի. արդի մեր կղերի պաշարը չի կրնար զայն հակալուել: Դիտեալ պէտք է թէ ի՞նչ եղանակաւ կարելի է կրթել ժողովուրդը հոգեւոր կեանքին ու կրօնին մէջ. ի՞նչ պայմանաւ նոյն բարձրութեան, վերելքեան մէջ պահել պէտք է անկեղծ աշխատութիւնով ու վսեմութիւնով մեղի հասցուած Ս. Եկեղեցին, Եկեղեցիներուն լայնախոյր, զբաղեցնող ու երկրպագելի ընծայել քրիստոնէական կրօնը՝ կրօններու պատուականը, մաքուր ու տոկուն պահել հաւատքը, վերջապէս ի՞նչ միջոցներով կարելի է ի գլուխ հանել այն ամենը որ վստահուած է ձեզի, ձեզի, որ ուխտած էք:

Ժողովուրդին մէջ չէ մնացած անայլալ նախնի ջերմեռանդ հաւատքը, և ընդհակառակն ուժացումներ կան. չեն մնացած այն սուրբ պաշտումն ու երկրպագութիւնը Տաճարին և Աստուծոյ հանդէպ. չէ մնացած Աստուածային սէրը սրտերու մէջ, անանկ ալ ընտանեկան սրբութիւններ, ընկերային համերաշխութիւն ու խաղաղութիւն: Դուք կը գտնուիք մեծ պատասխանատուութիւններու հանդէպ. մինակ՝ ձեր անձնուիրութիւնը և պաշտօնին գիտակցութիւնը կը պահանջուի իբր դարման:

Եղբայրներ, ահաւասիկ այն զօրաւորութիւնները որուն կը հրաւիրենք և կը պարտաւորիք ձեր լուրջ ու շաղթութիւնովն ու կամեցողութիւնովը. ու պիտի կրնաք պատասխանել՝ հաւատքով ու գործով. ահա մի-

Թարութիւնը, ներքին յաղթանակը, որ պիտի ունենան արհամարհուած ու շատ անգամ նախատուած եկեղեցիի պաշտօնեաները: Դուք մեծ ուրախութիւն պիտի դգաք յաջողութիւններու ժամանակ, մինչեւ անգամ անանկ աշխարհի մը մէջ, որուն կարգը, կանոնը կատարեալ է: Ճանչցէք ձեր բուն գործին ու պաշտօնին էութիւնը, առանց սպասելու որ վայելէք անոր հետեւանաց վարձատրութիւնը: Գործի ու պաշտօնի ճանաչումը անոր էութեան ու հետեւանքին բացատրութիւնն են. և եթէ գործին հետեւանքը արգիլուի, աւելի խորունկ կերպով պիտի ճանչնաք էութիւնը: Տարակոյս չունինք թէ Քրիստոսի կեանքը ծանոյց կենսական պէտքը յաւիտենական, և ուրախութիւնը Աստուծոյ ծառայելու, և ընկերներու ծառայելու, և ընկերներու օգնելու մեծանձնութիւնը, անձնուիրութիւնը. բայց Ան փողերով չհնչեցուց տանիքներէն, և ոչ ալ սպասեց ծափերու ու վարձատրութիւններու. ընդհակառակն «Անիկա մարդոցմէ անարգուեցաւ ու երեսէ ձգուեցաւ»: Առանց դժկամակութեան, անձնասիրութեան, շահասիրութեան, առանց երեւնալու և արանջալու պէտք է օգնէք, շուտ հասնիք անոնց՝ ուսկէց բնաւ երախտագիտութիւն ու վարձք չէք սպասեր, և ընէք այն ազնիւ գործը զոր Յիսուս բրաւ: Թո՛ղ ձեր գործերը չճանչցուին, աշխատութիւնները չգնահատուին. չգնահատուիլը թող մղէ ձեզի թէ՛ ինչ մեծ բարիք ու օրհնութիւն է մարդիկներու ծառայելը, վարձք արուի թէ ո՛չ: Ու դուք այսպիսով արգէն Աստուծոյ հետ հաղորդակցութեան և պաշտօնի բարձրութեան մէջ պիտի գտնուիք, վարձքերուն է՛ն նշանակելին:

Թօթափեցէք եթէ խաւար ու մոլեռանդութիւն ձեզ չըջապատեր են: Լուսաւորչի լոյս հաւատը ձեզի լապ-

տեր ըրէք, ջահեր ու փարոս. Շնորհալիի շունչը պատրոյգ ունեցէք, և Նարեկացիին ոգին՝ ձէթ: Եթէ դասակարգնիդ քակուած քրքրուած է, վերաշինելու աշխատեցէք, բարձրացուցէք ու բարձրութիւննիդ ժողովուրդին մէջ որոնեցէք, նոյնչափ ալ ձեր զարգացումին: Կրթութիւն ու գիտութիւն վախճան ու վերջ չունին. ջանացէք ուսնելու, առանց ատոր զարգանալ չկայ, և առանց զարգացման պաշտօնի գիտակցութիւն ու բարձրութիւն յուսալը առանց արեւի կենսունակութեան սպասել է: Մինչեւ գերեզմանին դուռը ուսնիլ ու աշակերտիլ պէտք է. ու այդպէս ալ թելադրեցէք ժողովուրդին: Սիրեցէ՛ք Դպրոցը որչափ եկեղեցին, երկուքը մէկմէկու շաղկապուած են: Կրթութիւն ու գիտութիւն կրօնին թշնամի չեն երբե՛ք. չհասկցուած գիտութիւնը և կիսատ կրթութիւնն են որ աւելի վնասակար կը դառնան:

Շատ անգամ խօսուած է թէ քահանաներ դպրոցի բարեկամը չեն դառնար, նոյնպէս ալ՝ զարգացումի. ուստի ջանացէք այս կազմուած գաղափարը փոխել, ամէն ատեն դպրոցի ու դպրոցականի վրայ գուրդուրալով: Աշխատեցէք զոհողութիւններով ունենալ պէտք եղած գրքերը, թերթերն ու պարբերականները: Ասոնց օգուտները բազմապիսի են. հապա՛ աղղկեցութիւն ու տալաւորութիւններ. . . . Այսպէսով պաշտօնի սրբութիւնը, նուիրականութեան վեհութիւնը, ծառայութեան խոնարհութիւնը, աշակերտութեան հլութիւնը, առաքելութեան անձնուիրութիւնը, դատաւորութեան անկաշառութիւնը, պաշտօնէութեան կիրառութիւնը պիտի ուսնիք և կրկին վերստանաք, և անգամ մըն ալ ցոյց տաք՝ ոսկի և արծաթ դարերու Ս. Հարց գործունէութեան:

թիւնը, կամքը, կորովը, նկարագիրը, զգացումը, գաղափարը, նպատակը, ուսումնասիրութիւնը, դպրութիւնը, քաջ հովուութիւնը, անշահասէր վարմունքը:

Ժուժկալ ու ողջախոս կեանքը նոյնն են ձեր մէջը. ու այդ ոգով ցաւատանջ վշտաշարչար հօտին մէջ քալեցէք ու հովուեցէք այդ ցուպով, եղանակեցէք այդ սրինգով ու քարոզեցէք լոյս՝ Ս: Աւետարանով. այն ատեն պիտի տեսնէք հրաշալի արդիւնքներ, բարի գործեր, ընկերային յառաջդիմութիւններ, արժող, ցնցող, վերապրող ջանքեր. մեղադրանքները պիտի դադրին, բամբասանքներ, յերիւրանքներ գոյութիւն չպիտի ունենան, ուժացումներ, սառն անտարբերութիւններ, թեթեւամիտ վարքեր, անհաւատի երեւումներ խաղաղ պիտի անհետին. դառակարգներ բարձրացած, Հայ Եկեղեցին իր վեհութիւնը զգեցած, վսեմութիւնը հագած, դո՛ւք ալ պիտի երեւիք վեհութիւններու աստիճաններուն վրայ:

Այո՛, գիտենք թէ որչափ պարտաւորութիւններ, նոյնչափ մը և աւելի ալ դժուարութիւններ կան, ու ինչէր չեն խօսուիր, ու որչափ քարեր է որ կը նետուին կղերի հասցէին, անշուշտ մեր իսկ ժողովրդին կողմանէ, որոնք ոչ այլ ինչ են եթէ ոչ անհատական նկարագրի, զգացումի, համոզումի, ըսենք նաեւ վարժանքի ու մեծ մասով թերի կրթութեան և չիւրացուցուած դաստիարակութեան հետեւանք, մանաւանդ երբ յանրաւի կ'արձկուին այդ խօսքերն ու քարեր: Չանաղան այդ համոզումներու, այլադան այդ մտածումներու շարքին մէջ կրկին կղերին կը մնայ ինչ որ պարտքն է ընել և ո՛չ թէ ցաւիլ, արտմիլ ու հակառակը գործել. անոնք համոզման առաջնորդելու է, ձուլման բերելու

է, ուր կենդանի հաւատքը կը պակսի, ու այդ հաւատքին և պարտաւորութեան կաղապարելու է և գործերով:

Կան որ աչառութիւնը կը սիրեն, կեղծաւորութենէ կը գգուուին և հաճոյք կը զգան շողքորթութենէ, ու հակառակէն մեծ ցաւ ու վիշտ կը զգան երբ իրենց մէկ թերութիւնը երեւան բերելու սխալը կամ յանդգնութիւնը կը գործուի: Եկեղեցիի պաշտօնեան, այո՛, գերի է մինակ իր պաշտօնին ու այն սրբութեանը, և ոչ թէ քմահաճոյքներու ու ետերու:

Մեծատունն ու տնանիւր, աղան ու ծառան, խաթունն ու սպասուհին, ծերն ու երիտասարդը, տղան ու աղջիկը հաւասարապէս Եկեղեցիին զաւակներն են, և ձեզի՝ հովիւներուդ հօտը, ժողովուրդը. կը բաւէ որ անոնք ըլլան հաւատացեալ, բարեպաշտ, երկիւղած ու հնազանդ, և դուք ամէնուն հանդէպ միեւնոյն սպասարկութիւնը, միեւնոյն հոգածութիւնը ունենաք: Աղքատները խնամեցէք, հարուստը քաջալերեցէք գէպի բարեգործութիւն, սգաւորները մխիթարեցէք, մարմնով ու հոգիով հիւանդները, տկարները, ախտաժէտները, ինկաժները, լքուածները, յուսահատները դարմանեցէք խօսքով, խրատով ու գործնականով, յուսադրեցէք յուսաառ ջանք լինելով:

Ձեր ծուխեր կը գանգատին թէ քահանայ հայրեր միշտակ Զատիկի ու Ծնունդի մէջ կը փնտռեն զիրենք. եթէ ուղիղ են, հեռու կը գտնուիք հովուելէ ու իրական հովիւ ըլլալէ. դուք պէտք է կանոնաւորապէս այցելէք ժողովուրդ ծուխերնուդ, մօտէն գիտաք ըլլաք անոնց նիւթական ու բարոյական վիճակին. եթէ անոնց մէջ վէճ, կոխ, ոխ, քէն, անհաւատութիւն, ցաւ, հեծուութիւն, բարոյական անկում ևայլն գտնուին, ո՞վ պիտի

լսէ, ո՞վ պիտի տեսնէ, ո՞վ պիտի վիճակնուն և դարմանին վրայ մտածէ, եթէ ոչ դո՛ւք: Դո՛ւք թէ ուրախութեան և թէ տրտմութեան, թէ հիւանդութեան և թէ առողջութեան, թէ հարստութեան և թէ աղքատութեան անոնց օրերուն համեւելու էք, զի հովիւ էք, հայր էք, սպասաւոր էք: Մի՛, մի՛ ըսել տաք թէ միշտակ մկրտող, պսակող ու թաղող քահանաներ են...:

Թաղական Խորհուրդներու, Ուսումն. Հոգաբարձու, Տեսուչներու օգնեցէք, զիւրացուցէք անոնց աշխատութիւնները, և քաջալերեցէք ընկերութիւններ և միութիւնները. սա՛ ու նա՛ ճղճիմ խնդիրներու համար վէճի ու խօսքի մի՛ բռնուիք: Դասաստուներու պաշտպանը, ու անոնց քաջալերանքին մասնակցողներ եղիք. ուսանողները հրահանգեցէք, ուսուցէք, ձրի առէք և ձրի տուէք. կրթութեան հոգատար, գիտութեան սիրող եղիք: Եթէ չունիք՝ պատրաստուեցէք բռնէն խօսելու կենաց Բանէն, դպրոցէն, եկեղեցական օրէնքէ, կարգութեան, մարդկային, ընկերային, ազգային, կրօնային տեսակէտներէ. պարզ, հասկնալի, անսխեւեթ խօսեցէք, ու միշտ պատրաստուած: Պաշտպանեցէք հօտերնուդ իրաւունքը, իրաւանց և պատշաճից սահմաններուն տակ. մի՛ քաշուիք: Նախանձախնդիր ոգւով ազգային գոյից, իրաւանց, ընչից ու պատուոյ համար ըրէք կարելին ու անկարելին ալ. այս է ձեր պաշտօն:

Հաւատարմութիւնով սպասեցէք ու սպասարկեցէք Ս. Սեղանին, ու անկէ ակնկալեցէք ձեր կերակուրը: Եկեղեցիի մաքրութեան խիստ հոգ տարէք, Սեղանի սրբութեան մեծ ջանք ունեցէք: Ընդհանրապէս մեր եկեղեցիները չեն պահուիր մաքուր, սեղանները փոշի մէջ, անոր սպասները ժանգոտ ու աղաոտ, կոտրած

փրթած, թափթփած, զգեստներ կտրտած, պատուած ու իւղոտած, ջահեր փոշեթաթախ, ձէթկալներ ածխացած, աշտանակներ գունափոխած, անձեւ, տձեւ մոմկալներ, զանձարաններ շատ տեղ անապահով, անձաշակ ու խառնիխուռն դիզուած, փոշիի և մկնեղու ազատ ելեւմուտք, ամէն կողմ մամուկներ սատաշանկեր են, ծուխեր քուլա քուլա կախուեր են, գորգեր փճացեր են, գրքեր ցեցակեր ու մկնակեր են եղեր, ամէն ինչ անմաքուր, անձաշակ: Հապա գաւիթներ ու խուցե՛ր, ուր սպաս կը գործուի... Խաչհանգիստի ամաններ են...:

Ու այս բոլորին պատճառն ու պատասխանատուն մենք չե՛նք. ո՞վ պիտի խօսի, ո՞վ պիտի թելադրէ ստորագրած պաշտօնեաներուն, ու ո՞վ պիտի հսկէ և գործէ, եթէ ոչ դարձեալ կղերը: Շշուկներ կան թէ նախնի կղերին պէս ծոմապահութիւն, պահեցողութիւն, ապաշխարանքի ընթերցում չկայ, նաեւ մարմնով մաքուր, ժուժկալ, կենսաբով սրբակեաց քահանաներ են որ կը մերձենան Ս. Պատարագին. ժամակարգական կարգեր, չըջանի կանոնաւորութիւններ չեն յարգուիր, ատոր համար ժողովուրդը կ'ուժանայ և կը պաղի իր եկեղեցիէն: Եթէ իրօք է այս, մեծ դատապարտութեան տակ ենք: Պարտաւոր ենք, այո՛, նիւթական ու բարոյական բացարձակ մաքրութեան ու սրբութեան հոգ տանիլ ու տաճարներուն ալ նոյնչափ: Ծաշակի, կանոնաւորութեան, կարգապահութեան, նոյնչափ ալ ձեր անձին, մարմնին ու զգեստներուն մաքրութեան հոգ տարէք, զի ժողովրդին հետ է հաղորդակցութիւննիդ: Խոստովանանք, Հաղորդութիւն, հիւանդի կարգալիք, այցելութիւններ, այս ամէնը կը պահանջեն:

Պատուական եղբայրներ: Եկեղեցին իր ներքին ու արտաքինով պատկառանք ազդելու է, և դուք՝ նմանապէս, ու զայն սիրցնելու էք. նախնի այն տաք վերաբերումը ձեզնից լինելու է. այս ինքնակամ սպասաւորութեան ու ուխտաւորութեան մէջ ձեր սրտին զգացումներով և խղճի պարտքերով միացած ու վերացած՝ Տէրով այգիին մէջ մեծ աշխատութիւն ու գործունէութիւն ցոյց տալու էք:

Շատ ստորնացուցիչ է նաեւ երբ քահանաներ ծուխի, դրամի համար կռիւներ կը յարուցանեն ու շատ անգամ ամենաչնչին գումարի մը համար իրար կ'անուանարկեն, նոյնինքն մոռնալով թէ իրենց շուրջը ժողովուրդ կայ կամ ուրիշ պաշտօնեաներ: Սա՛ որչափ ծիծաղելի կը դարձնէ, ու յաչս այլոց մեծ նուաստութիւն մը չէ՞: Մեծ զգուշութիւն ընելու էք սա երկու մեծ չարիքներէն՝ արծաթսիրութիւն ու արբեցութիւն. ասոնք շարունակ մահ կ'աղաղակեն ամէն անոնց, որոնք իրենց թակարդներուն մէջ ինկած են, մանաւանդ ժողովուրդ կառավարող առաջնորդներուն. ըլլան սարկաւազ, քահանայ, վարդապետ ևն.:

Արթո՛ւն կեցէք, չէք գիտեր թէ երբ կուգայ տան տէրը. արթուն կեցէք և հսկեցէք, որպէս ղի տուներնիդ (հօտերնուդ) գող չմտնէ. զի ապա ամբողջովին կը փճանաք:

ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏՈՒԱՐԺԱՆ ԹԱԴԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ

Ազգային Սահմանադրութեան գծած օրէնքին համաձայն, անոնք որ ժողովրդեան քուէովը կ'ընտրուին և կամ առժամեայ Խորհուրդ կը կարգուին, անշուշտ սերտած ու սորված և գիտցած կը լինին թէ ի՛նչ են Թաղական Խորհրդոյ մը պարտքերը և իրաւանց սահմանները:

Ա.— Իր քաղիւն կամ գիւղիւն ժողովրդեան ազգային գործերու մասակարարութիւնը:

Ամէն Խորհուրդ պէտք է որ լաւ կշռած լինի թէ Ազգ. կալուածներու բարւոք մատակարարութիւնն ու անոնց պահպանումը մեծ և միակ միջոցն է հանրային գործերու լաւ ուղղութեանը և կառավարուելուն, և նոյնչափ ալ ժողովրդին անկեղծ համակրանքին՝ դէպի իրենց պաշտօնավարութիւն: Յօռի մատակարարութեան երեսն, թոյլ և անհոգ վարմունքներէ շատ իսկ տուժած ենք. կնճռոտ դժուարութիւններու դուռ բացած են մեր հանրային հարստութիւնները՝ իրենց չափին ու աստիճանին մէջ, և տեղի տուած են բարերարներու իսկական դանգաւորին, և այդպիսիներուն նուազման պատճառ եղած են: Ուրեմն աւագ պարտականութեան բաժիններ կը ծանրանան մեր Պատ. Խորհուրդներու ուսին, ու աւելին ալ՝ իրենց հոգածութեան յանձնուածները կորուստէ, փլուզումէ, անգործածելի վիճակ մը ունե-

նալէ զերծ պահելու են, և աւելի շատցնել ջանալու են ու առ այդ ամէն ջանք թափելու են. վասն զի հա- կառակը պիտի բերէ իրենց վրայ խղճի և հանրային դա- տաստանը, ու ապագան ալ միշտ այդ դատավճիռը պիտի հաստատէ: Օրինական գործողութիւններու թերիններուն եւս ուշադրութիւն դարձնելու է. անհոգութիւններ, կոյր վստահութիւններ և ձգձգումներ շատ մը վնասնե- րու և անտեղութիւններու դռներ կը բանան, և արդէն շատ ալ բացած են. ասոնք յոյժ կարեւոր և մտա- ծելի կէտեր են և անմիջական գործադրելի պահանջք մը. ասոնց վրայ մասնաւոր և յատուկ ուշադրութիւն դարձնելը պարտաւորիչ է և նոյնքան ստիպողական:

Բ.— Եկեղեցիի Հոգաբարձութիւնը:

Ամեն թաղ. խորհուրդ պիտի գիտնայ թէ ժողովուր- ղին քուէն է որ զինքը այդ մեծ պաշտօնին, այսինքն Եկեղեցիի Հոգաբարձութեան կանչած է. շէնք մը որ նուիրական է և նոյնքան սրբազան. հապա պաշտօնեա- ներ որչափ արդարացնելու են իրենց մաքուր կենցա- ղովը, նախանձախնդիր ոգւովը, և սրտեռանդ խանդովն ու բոլորանուէր անձնուիրումովը: Այո՛, Եկեղեցին ժո- ղովրդին սիրան է, հոգիին մարմնացումը. իր զգացումը, խիղճը, սիրան ու կեանքը անոր հետ նոյնացուցած է. ուրեմն քանի՜ աչալուրջ հսկողութիւն, և որչափ խո- հեմ հոգաբարձութիւն պէտք է, զի թերի, սխալ ան- տարբերութիւն, անհոգութիւն ու անպատկառութիւն մը և թոյլ վերաբերում և վարելակերպ ուղղակի ժողո- վուրդին մաքուր զգացմանը, խղճին ու ջղին պիտի ազ- դեն: Անոր լաւ հոգածութեանը, մաքրութեան, պայ- ծառութեան, նորոգութեան, օրէնքին, կանոնապահու- թեան, սովորութեան ու աւանդապահութեան հոգա-

ծու ըլլալու է, բառին ուղիղ և լայն առումովը. հապա ինչչափ անոր պաշտօնեաներու ընտրութեան, մասնաւոր անոնց վրայ ըլլալիք հսկողութիւններուն ուշադիր, ատոնց կարգադրութեան մէջ անձնական հա- չիւ, ակնկալութիւններ, խաբէր համար լռութիւն, թա- քուն նպատակներ մտնելու չեն: Երաժշտութեան, պայ- ծառութեան, պատշաճ և վայելուչ զարդարանքին, կարգ կանոնին և ի՛նչ աշխատութիւն որ զայն անգամ մը եւս կը սրբացնեն, կը շքաւորեն, մեծ նախանձա- խնդրութիւն և կորովի ընթացք կը պահանջեն: Եկեղե- ցիի շարժուն գոյքերու համար մասնաւոր հոգածութիւն պէտք է. սրբազան անօթներու, զգեստներու ու ամե- նին համար ցուցակագրութիւն պէտք է քանակովն ու որակով. անոնք դարակներու, պահարաններու, նոյն իսկ դրամարկներու մէջ պահել պէտք է, մասնաւոր ար- ժէքաւոր անօթներ, հին, արժող կտորներ, անփոխարի- նելի գեղարուեստական առարկաներ ու ինչքան թան- կազին հին ձեռագիր մագաղաթէ մատեաններ ըլլան, եթէ ձեռագիր թղթէ ու տպագրեալ, այնպէս և գեղանկար պատկերներ հին թէ նոր, իսպառ կորուստէ և փճանալէ զերծ պահելու է. այո՛ ասոնց մեծ յարգ և կարեւորու- թիւն տալու է. ցաւալի է որ շատեր փճացած են, կոր- սուած են և ոչինչի փոխարէն ծախուած: Այսպիսի պատուական հնութիւններ մեզի համար եւս առաւել արժէք ու թանկագին հարստութիւններ են, նիւթական ու բարոյական տեսակէտով: Երանի՛ թէ այսուհետեւ գիտնայինք, ու մասնաւոր պահել գիտնայինք: Այս կը պահանջուի օրէնքի հպատակ, զայնս սիրող, ուսնող ու գործադրող ամէն Պատ. Թաղ. խորհուրդներէն, որոնք և միշտ պիտի վայելեն ժողովրդեան վայելուչ յարգան-

քը, և վարձատրութիւնը՝ պիտի լինի գիտակցօրէն աշխատելին և պարտավճար ըլլալին:

Գ.— Վարձարաններու Հոգաբարձութիւնը:

Թաղային խորհուրդները նոյնչափ պարտաւոր պիտի լինին զպրօցական գործին, և իրենց աշխատութիւնը, լուրջ չըջանայեաց, խնամօտ, առանց այլ և այլի ըլլալու են. երբեք խնայելու չեն ջանք ու գրամ և բոլոր պիտանի առարկաներ: Խորհուրդներ ուղղակի պատասխանատու են, մանաւանդ երբ ժողովուրդի մը ապագային և ամբողջ տուններու հիմնաւորութիւնն է որ ուղղակի իրենց յանձնուած են: Թաղ. Խորհուրդները, որովհետեւ շատ ժամանակներ հոգաբարձու, խնամակալութիւն կամ տեսչութիւն կ'ընտրեն, որոնք ուղղակի վարժարաններուն հոգը կը ստանձնեն, հոգաբարձուներու բաժնին մէջ եւս պիտի խօսիմ, հետեւաբար հոն այն բաժնին մէջ կարգալու է պարտականութիւններու գծովը:

Դ.— Աղբահներու խնամակալութիւնը:

Ինութեան անյեղլի օրէնքն է որ այսօրուան հասրուստը վաղը աղքատ լինի, ուժեղը՝ տկար, առողջը՝ հիւանդ, ծնող ունեցողը՝ անհայր անմայր, դաւակի տէրեր՝ անորդի և անօք. ահա այսպիսիներու հոգն ալ նախատեսուած ու յանձնուած է կրկին Թաղ. Խորհուրդներուն. պարտականութեան հետ մարդասիրութիւնը, մարդասիրութեան հետ կրօնասիրութիւնը ու աւելի ստատաճային գաղափարը պէտք է նուիրագործէ, ու այն ստեն խնամօտին անանկները, պաշտպանութիւն, ու օգնութիւն փութացուին: Եթէ ուղղակի աղքատները նայուելու համար Խորհուրդներու կողմանէ Աղքատախնամներ չեն կարգուած, Խորհուրդները պէտք է ուշադրութիւն դարձնեն, ու այդ բաղդէ անժառանգներուն նա-

յին օրը օրին: Կ'արժէ միշտ յիշել Փրկչին սա խօսքերը. «Որովհետեւ աղքատներուն չըրիք, ինձի չըրիք» ու Աստուածային այն չեշտակի խօսքերը. «Ես եմ՝ այրիին ու որբին պաշտպանը»: Արդ, կը մնայ աղքատները կերակրել, մերկերը հագուեցնել, բանտարկեալները հոգալ ու մխիթարել, հիւանդներուն դեղ ու դարման տանիլ, խնկածներու, լքուածներու հանիլ, այրիներու պաշտպան ըլլալ, անոնց իրաւունքներուն տէր ու տիրակալութիւն ընել, որբերը հոգալ՝ իրբեւ զաւկի, անօք ծերեր, կարօտ պառաններ ու խեղանդամներ պատսպարել, չքաւոր զպրօցականներու բարեբարներ, պաշտպաններ գտնել, զպրօցական պիտոյքնին անպատճառ հոգալ: Զանազանութիւն, խաիր պէտք չէ գնել տեղացիի ու դրսեցիի. ցաւալիօրէն շատ անգամներ տրտունջներ կ'ըլլուն զըրսեցի աղքատներուն դէմ. աղքատը աղքատ է, ըլլայ դրսեցի ըլլայ ներսեցի: Անոնք որ խնամակալութեան պէտք ունին՝ մի՛ զլանաք, բարի խորհուրդներու ու խրատներու երբ կը կարօտին՝ մի՛ անտարբեր գտնուիք. ասոնք նուիրական պարտքերնիդ են ըստ օրինի և ըստ Աւետարանի. գաւաթ մը պաղ ջուրն իսկ չպիտի կորսուի: Միշտ աջակցեցէք Աղքատախնամներու և քաջակերեցէք. բաղդագուրկ եղբայրներ ու քոյրերը մի՛ թոյլ տաք որ շարունակ արտասուեն և ծնունդնին անիծեն. մի՛ թոյլ տաք որ որբերը անխնամ և ստահակ մեծնան. անոնց ապագայի գատապարտութիւնները ուղղակի ձեր վրայ պիտի ծանրանան. մի՛ թոյլ տաք որ մատաղ այրիներ ու որբեր (հասակաւոր) ուղիղ ճամբէն չեղին, և կտոր մը հացի, պուտ մը ջուրի համար պատիւնին վաճառեն կամ կրօնափոխ ըլլան. պատասխանատուութեան ծանրութիւնը խիստ շատ պիտի կշռէ:

Հսկեցէք Աղքատախնամի գանձանակներուն, յանուն աղքատներու եղած կտակներուն ու նուիրատուութիւններուն. պահուած ու աւելցուած դրամներուն ու գոյքերուն պահպանումին հոգածաւ եղիք. այրիի և որբի իրաւունքներու, ժառանգութիւններու տէր կանգնեցէք, որ շատ անգամներ այսպէս թէ այնպէս կը կորսուին, և կամ աս ու ան տեղին, գործին կամ ծախսին կը յատկացուին, իբրեւ թէ վերջը տեղը պիտի դրուին, ու այսպէսով կը փճանան:

Ե.—Թաղային խորհուրդներուն պարտաւորութիւնն է, նաեւ իրաւունքը՝

Եկեղեցիի գանձանակներու, պնակներու, սնտուկի, ու բանկալի և այլ օրէնքի կարգ անցած իրաւունքները, կտակները, նուիրատուութիւնները մատակարարել խիստ ու աշխուժ չսկողութիւնով. մանրակրկիտ հաշուեպահանջութիւն ու հաշուետուութիւն պէտք է, մանրամասն բացատրութիւններով ելեւմուտքի էջերուն. մաքուր և օրինաւոր հաշիւները՝ կարգ մը խօսքերու, վէճերու ու տարակոյտներու տեղի չեն թողուր, ու ժողովուրդն ալ այսպէսով տեղեակ կը լինի հաշիւներուն և անոնց օրինաւորութիւններուն, և ահա այն ատեն ժողովուրդն ալ աւելի նուիրող, կտակող ու քաջալերող պիտի լինի:

Զ.— Թաղային խորհուրդներու օրինաւոր նիսերը:

Այո՛, պէտք է ունենաք և լսէք ժողովուրդի գանգատի ձայները, իրենց վէճերուն, կռիւներուն հաշտարարը պէտք է լինիք. ընտանեկան անհամաձայնութիւններուն, ժառանգական խնդիրներուն պէտք է միջամուխ լինիք. անիրաւուածին, անկարողին, իրաւագուրկին դատը պէտք է պաշտպանէք առանց աշտուութեան.

առանց ու և է ակնկալութեան, միշտ արդարութիւնն ու խաղաղութիւնը նշանաբան ունենալով՝ ըստ այնմ որոշում պէտք է տաք ու գործադրէք. ահա՛ ձեր որոշ պարտքերը առ ժողովուրդն, որ իր քուէներով ձեզ պատուեր, ու ազգ. վերին իշխանութիւնն ալ հաստատեր է:

Ե.— Որհնուրդները պարտաւոր են գիւղին կամ թաղին մէջ եղած ծնունդները՝ օրը օրին թուականովը, մականուն, հօր, մօր անուն, ծնեալի, մկրտող քահանայի, եկեղեցիի և այլն՝ գրել շատ կանոնաւոր, նոյնպէս մեռեալներ և պսակներ, մնչեւ իսկ տեղէ տեղ փոխադրուողներ, եկող գացող գաղթականներ ու գաղթողներ: Ունենալու են նաեւ կանոնաւոր արձանագրութիւն՝ ստորագրուած Որհնուրդի գիւնէն, և սեւագրութիւն ամբողջ ներկաներէն, գօրիի տեսք, պարտաւորիչ է նաեւ կնիք ունենալ՝ մէկ երկու անգամներու կնիքին տակ պահուած: Ազգ. կայուածներու քալիւնք, հեօնք, մուրհակներ, գօշաններ և ուրիշ կարեւոր թղթեր լաւ ու խնամով պահուելու են: Կայս. ֆեմաններ, արտօնագրեր, կտակաթղթեր ու ամենք. ասոնց կորուստը թէ՛ վնաս և թէ՛ պատասխանատուութիւն կը հրաւիրեն Որհնուրդներուն վրայ: Անկանոնութիւն, անհաշիւ ընթացք, անպատասխանատու վիճակ միշտ անտեղութիւններ կը ծնին, ու հաշիւները միշտ վնասով փակուած են. զինուորական, ժառանգական խնդիրներ ու կնճռոտութիւններ միշտ վնասակար եղած են, և գիւղի թէ՛ թաղի վարկարեկումն պատճառ: Ուստի պէտք է ուշադիր ըլլալ ու արդիւնաւորել վստահուած գործը, ու բարձրացնել պաշտօնի հանգամանքը և վեհութիւնը:

ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑԻ ԼՈՒԱԲԱՐՁՈՒ, ԽՆԱՄԱԿԱԼ ԵՒ ՏԵՍՈՒՋՆԵՐՈՒ

Ինչպէս դուք, նմանապէս ամէն ոք գրեթէ զգացած, հասկցած ու գիտցած է թէ ցեղի մը, ժողովուրդներու և բոլոր ազգերու վերկութիւնը՝ դայն անկրթութենէ, ագիտութենէ, և ջնջող, մեռցնող ամէն պատճառներէ զերծ պահող մտաւոր զարգացումը եղած է միայն, որուն հետ զուգընթաց գնալու է և կամ անկէ ալ կախում ունի սրտի բարեկրթութիւնը. առողջ ֆիզիկական ալ ձայն ունի. ու ասոնք կ'ակնկալենք միայն զբարոյսներէ: Զարգացած ազգերու վիճակը արդիւնքն է ասոր և բացորոշապէս:

Դպրոցը մեծ օժանդակն է մարդկային կատարելութեան, և ըծակը՝ ընտանիքներու բարձրացման: Շէնք մըն է ուր պիտի կազմուին նկարագիրներ, պիտի կազապարուին սրտեր, պիտի ձուլուին մարդեր, երբ մտնեն այդ մեծ գործարանը: Միշտ ըսուած ու յեղյեղուած է թէ՛ դպրոցը լոյսի վառարանն է, մտքի տաճարն է, ուր գիտութիւնը իբրեւ արեւ կը ծաթի ու իբրեւ Աստուած կը հովանաւորէ. անոր սեղանները կըրթութեան ճաճանչներով կը ցոլցլան, ու զարգարող առարկաներն են գիտական, գեղարուեստական, բարոյագիտական և ուսողական դասերը:

Հոն խնկարկուները, սպասարկողները և պաշտաման ծառայողները դասատու, դաստիարակներն են: Ա-

նոնց վերին հսկողները, մատակարարողները դուք Հոգաբարձուներդ էք կամ խնամող Տեսուչներդ: Կը սպասենք որ վերին հսկողներդ ձեր անձուէր պաշտօնին գիտակցութիւնով լիովին արժանաւորներ լինիք, ու այդ արժանի աշխատութիւններու մէջ զոհողութիւն դնէք, հսկողութիւններու ատեն անձդիր գտնուիք:

Գիտէք որ դպրոցը մեծ տունը կամ ընտանիքն է, ուսկից ամբողջ թաղի մը, գիւղի մը, քաղաքի մը ժողովուրդը վերադառնալ կը ծնի. մարդկային, ընկերային, հանրային հիմնաւոր ու բեղմնաւոր կազմակերպութիւնները, կամ անհատական այդ ուժերը որ ամբողջինը պիտի կազմեն, նոյն այն ընտանիքին ծնունդն են: Որոշ է թէ բեղմնաւորող ուժերը, ընդհանրապէս ծնողները առանձինն առանձինն չպիտի կրնային տալ, ու միմեկ մեծ ընտանիքը պիտի կրնայ ծնիլ, աճեցնել ու բեղմնաւորել: Ասոնք կը կարօտին ընդմիշտ խնամատ գութեղութեամբ, երկար ու անսպառ համբերութեան, մեծ ոգեւորութեան, բարի կամեցողութեան, առնական կարողի և մաքուր կամքի: Այսպիսի մեծ ընտանիքի մը վարիչները քանի՜ խոհական և սրճան իմացական վարձուներ ու վարելակերպ ունենալու են, մեծ տանը մեծ գործը չվտանգելու, չզանգաղեցնելու համար, որը պիտի լինի ապագայ անհամար սուներու քանդումին և բազմաթիւ անհատներու այլասերումին պատճառ:

Հոգաբարձու Տեսրք ուշադրութենէ երբեք վրիպեցնելու չեն ինչպէս նիւթականին մատակարարութիւնը որ ջիղն է, անանկ ալ բարոյականին ջամբումը որ ամբողջ սիրան ու հոգին է: Ընտելացնելու ու պարտաւորցնելու էք ծնողները, որ սիրայօժար վճարեն տղաներու թոշակը, այն հասկացողութիւնով թէ

փախուստ տալը, ժլատ գտնուելը մեծ ուշիւրն է ծնող-
ներու կողմէ գործուած առ զաւակունս: Գտնել ու քա-
ջալերել պէտք է անզաւակները, կարողութեան տէրե-
րը, որպէս զի անոնք ալ պարտք սեպեն աղքատիկ և
որը տղաներու բարերարելը, վասն զի անոնց կրթու-
թիւնը՝ իրենց հանգստութիւնը ու շահն են, և ընդհա-
կառակն անկրթութիւն ու անգիտութիւնն են իրենց
թշուառութիւնը: Ջանալու էք նորանոր հասոյթներ
գտնալու, և զպրօցը միշտ սիրելի ընծայելու. նոյնքան
աշաւուրջ գտնուելու էք դասատուներու ու վարժուհի-
ներու բնտրութեան, ծրագրի, կանոնագրի բնտրութեան,
պատրաստութեան ու պարտաւորութեան գործերուն մէջ:
Միշտ խորհրդակցելու էք Ուսումն. Խորհրդի ու Թա-
ղային Խորհուրդներու հետ, կարեւոր գործերու մասին,
մանաւանդ պաշտօնէի պէտքին առջեւ: Ձէ թէ մարդուն
համար գործ, ալ գործին մարդը գտնելու էք: Ակնկա-
լութիւն, աղքական, բարեկամութիւն և այլն մուտ գոր-
ծելու չեն սոյն տեսակ կենսական հարցերու առեւն:

Ձեր ձեռքերուն յանձնուած զպրօցները երբ լաւ
ուղղութեան մը մէջ գտնուին, բարձր մակարդակով ե-
րեւին, շատեր աւելի պարտաւճար պիտի գտնուին: Երբ
այս փափուկ պաշտօնը ձեզ վստահուած է, յանուն
մարդկութեան, յանուն ազգասիրութեան և յանուն հա-
զարաւոր Հայ բնաւնիքներու բարեօրոյնը և յառա-
ջացմանը, պէտք է անաշխալ աշխատողներ լինիք ամեն
գնով: Մի մոռնաք թէ նոյնչափ և առաւել ջանադիր
լինելու էք տաճարներու հանդէպ ևս ունենալ նոյն խո-
րունկ պարտաւորութիւնը, ու պարտաւորցնել ամենը՝
որ ձեր հոգածութեանը յանձնուած են: Առանց եկեղեցիի
զպրօցը առանց իւղի լապտերին պիտի նմանէք:

ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՌԽՈՒՑԻՋՆԵՐՈՒ ԵՒ ՌԽՈՒՑԵՈՒՇԻՆԵՐՈՒ,

ՆԱԵՒ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

Ուսուցիչ և ուսուցչուհիներ:

Դուք կանչուած էք մօտղաշ մտքերու մշակումին,
նկարագրերու հաստատումին և ազնուացումին, նորա-
ծիլ սրտերու բարեկրթումին, զգացումներու սրումին,
գաղափարներու հարստացումին, թարմ կեանքերու թե-
քումին ու սրբացումին: Այս աղուոր մշակութիւններուն
դուք մասնագէտներն էք:

Այո՛, ձեր պաշտօնը սուրբ է, արուեստնիզ բարձր
ու ամենամուրը, և գեղարուեստական անօթներէն ու
պրժէքներէն աւելի փափուկ ու արժէքաւոր: Որչափ
փափկութիւնով, նոյնչափ հմտութիւնով, որչափ գըր-
գանքով նոյնչափ ալ կորովով պէտք է աշխատիք. զի
ձեր առջեւ ընդարձակ դաշտ մը ունիք և անհամար
գաշտորդներ: Ուրեմն լաւ ու փորձ արուեստով ձեր
պաշտօն ու պարտականութիւնը պիտի լինի համաձայն
ու համերաշխ մշակում մը (դաստիարակութիւն) ի գործ
դնել՝ պատրաստ գեանի ընդունուած գործաւորներուն
վրայ: Ձեր ջանքը պիտի լինի անխնայ տքնիլ կաղա-
պարելու թերխաշ մտքերը կրթութեան ու դաստիարա-
կութեան ձուլարանին մէջ. ու այդ կաղապարումով
պիտի պատրաստէք նախ իրենց մէջը անօթը (անհատը),
գոյնը (նկարագիրը), գեղարուեստը (կիրթ մշակուածը),

արժէքը (գիտունը) և ի մի բան ապագայ մարդկութիւնը, բարոյական բարձր կեանքը, ուր իւրաքանչիւրը՝ խորհուրդներու, մտածումներու և հեռուոր օրերու անլոյծ հարցերու մէջ պաշտօն ու դեր պիտի ունենան, դերեր ու գործեր, որոնք արդիւնաւոր ու բեղմնաւոր պիտի լինին իրենց ու ընտանիքներու, ցեղին ու համայն մարդկութեան:

Դուք էք որ իբր աշգեպան պիտի բահէք, բրէք ու յօտէք այդ մտքի որթատունկերը, անշուշտ աւելորդ, գօսացած, չորացած ճիւղերը մինչեւ արմատ գօսերը պիտի ջնջէք, որպէս զի անոնց տեղը նորը, թարմը, հիւթեղը աճին, արձակեն ոստեր՝ ոսկեհատ ողկոյզներով լի: Այո՛, դուք էք որ իբր երկրագործ՝ մտքի այդ արտերն ու անդերը պիտի վարէք, ներկէք և խոպան հող գուղձերը փշրէք, սէղարմատները հանէք, ու նետէք սերմանահատեր, հնձաքաղին ատեն ոսկերանգ հասկերն և որաները քաղելու համար:

Դուք իբր հոգեխօս պէտք է լիջնէք անոնց անրիժ հոգիներու խորքը, լաւ ուսումնասիրէք իւրաքանչիւրի կազմութիւնը, ու ըստ այնմ կարենաք խօսիլ հոն, ցանկելով մաքուրին, սուրբին, կատարեալին հունտերը, որոնք կամաց կամաց աճին ծլին ու պաղաւորին: Այսպէսով պիտի պատրաստէք պայքարի մարդը, մտքի յազեցածը, սրտի անկեղծ ու աննկար, և հոգիի վեհ վետմը:

Դպրոցները այս ամենքին խանձարուրներն են, ու անոնց նշանատախտակը՝ յառաջդիմութիւն բառը կը ցուցադրէ. դուք պիտի ջանաք իբրեւ դայեակ ու սօղա-սաւոր, խնկարկող ու օրհնող, և որ աւելին՝ իբր ծնող: Դիտէք դայեակները՝ նորածինները կը խանձարուրեն. դուք ուսման և կրթութեան կտորներով պիտի խան-

ձարուրէք, մտքի գործիներուն պիտի ծառայէք և այն ամենով որ կը սնուցանուին, կը պահպանուին փոքրերը, խնկարկէք ու պիտի օրհնէք գիտութեան ու իմաստութեան ծուխովը: Հասկա իբրեւ ծնող որչա՛փ ծանր պաշտօն ունիք ձեր զաւակներուն հանդէպ, որոնց թիւը շատ է ու անոնք նօթի ու ծարաւի են մտքի, սրտի, հոգիի ստամոքսներով. անոնք որ անգիտակ ու անմեղունակ իրենց հետ ունին խառն ու անկազմ բնաւորութիւններ, արիւնի, սրտի, մտքի, նկարագրի և նախնական վարժութեան ազգի ազգի զանազանութիւններ: Ասոնք ի մի վարժեցնելու, կրթելու, դաստիարակելու համար որչա՛փ ծնողական հոգածութիւն ու համբերութիւն, նոյնքան ալ դաստիարակի խոհեմ խոհականութիւն, լրջութիւն ու կարողութիւն կը պահանջուի, որով կարող լինիք լաւ տիրացած ըլլալ մանուկներու ամբողջ կազմութիւններու խմորումին, ու այդ զանազանութիւններէն ծնցնէք մաքուր, կորովի անհատականութիւնը՝ համբերաշիւ ներդաշնակաւորումով, որոնցմով պիտի շինուի ու կազմուի ժողովրդեան մը փառաւոր ապագան:

Միեւնոյն ատեն շատ զգոյշ պիտի ըլլաք վարքով, բարքով, խօսուածքով, կեցուածքով, զի մէկ օրինակը հազար խրատով չէ կարելի սրբագրուիլ: Այո՛, զգոյշ, որպէս զի տղաներու մտքին անմարս ու հումեփ դասեր, շատ մը ձանձրացուցիչ ուրիւններ չհրամցնէք նորութեան և կամ սա՛ ու նա՛ փայլուն բառերու ու երեւոյթներու ձեւերու տակ: Զգոյշ՝ իրենց բմբռնումներէն վեր՝ վերացական ու վնասակար գաղափարներ ներշնչելէ, մանաւանդ նմանը նմանին դէմ ցուրտ, սառն ու բիրտ վերաբերումներ ունենալէ: Այս տեսակ անօգտակար դա-

սաւանդութիւններ միանգամ ընդ միշտ կը փճացնեն տղաներու էութիւնն ամբողջ, և ամբողջ հետեւանքներ միշտ կը վարկարկեն երկուքն ալ:

Պինդ ուսուցէք նաև աղօթքի ուսումը, տաճարի հանդէպ պատկառանքը, որ պիտի առաջնորդէ զիրենք երախտագիտութեան՝ ամեն անոնց հանդէպ որ զիրենք հովանաւորներ է ու կը սնուցանէ մշտանունդ կենդանութեան ու կեանքին. պատրաստեցէք անոնք առողջ, չարքաշ, անձնուէր, ազգասէր ու հաւատաւոր ապագայ Հայ ժողովուրդը. ոչ թէ ֆիզիքապէս ապառուջներ, թոյլ, մեղկ, հեղգ, անկարագիր, զգացումէ զուրկ, իմաստակ, յաւակնոտ ու գոռոզներ: Ասանկները՝ մարդկութեան բեռ, յառաջդիմութեան թշնամի, ցեղին ցեց, ընտանիքներու ուտիճ, և նմանիներուն՝ անպատուութիւնն են:

Չեւքերնիդ ունիք լաւ մուրճեր, նուրբ գործիներ. բայց պէտք է միշտ այդ գործիքները սրէք, փայլուն ու յղկուն պահէք ձեր աշխատասիրութիւնով. ունենաք գրադարաններ, ուսումնասիրէք, ուսանիք ամեն օրուան համար, որով ձեր հատու գործիներովը՝ լաւ անհատը, անձնուէր ընկերը, տիպար մարդը, ազնիւ սիրտը, վեհ հոգին, զոհաբեր կեանքը, ամբարուն միտքը կոփէք, կռէք, ու քանդակէք գեղարուեստներու նուրբ հրաշալիքները, և գրուագիւտները անմեռ, թանկ պատկերները անեղծ ու տիրական: Այս է ձեր սուրբ պարտականութիւնը: Ընդհակառակն դատապարտութիւնը՝ խղճերնէդ, հանրութենէն ու ապագայէն միշտ պիտի տեղան վրանիդ:

Դուք, մանուկներ, պատանիներ ու երիտասարդներ. երկրորդ վարժոցին (դպրոց) մէջ բնակիչներդ մանկական անմեղ օրերէն մինչեւ երիտասարդի հասակնուդ,

հասկացողութիւններու այդ առաջին շրջանին սորվեցէք մեծ ընտանիքի մեծ տանը բոլոր օրէնքներն ու կանոնները, որոնք միշտ հասկանալի ու գիւրդմբռնելի են. անոր ուղղութեան, նպատակին, մեծ խտէալին և հիանալի արդիւնքին գիտակ դարձէք, զի անոր օրէնքները ունենալ, կանոնները սիրել ու պահելը ձեր մէջ անհատ մարդը ստեղծել, նկարագիրը կերտել, միտքը բեղմնաւորել, սիրտը ազնուացնել է: Անոր ուղղութեան հետեւիլ, անոր նպատակին հմտանալ՝ հմտանալ ու ճանչնալ է աշխարհը լրիւ, կամ այնչափ մը գիտակ դառնալ իրերու ու իրողութիւններու, ընկերային ու ժողովրդային բարդ ի բարդ հանգամանքներուն, որոնք անխուսափելիօրէն կեանքի ուղիին մէջ պիտի ցցուին ձեր առջեւ: Իտէալի գիտակ դառնալ և զայնս իւրացնել որոշ ուղղութիւններով և մարդկային ճանաչողութիւններով, մեծ ջանքեր, համբերատար աշխատութիւններ, երկար տարիներու, և անընդհատ պարապմունքներու ամբարումներ՝ ապագայի բոլոր զօւարտութիւններու հանդուցաւոր կնճառութիւններու լուծմանը պիտի ծառայեն:

Սիրով ու խնամով ընդունեցէք ու շարունակեցէք այն ամենը որ ներկան ուրախալից կը գծեն, ապագան յուսալից կը պատկերեն: Ուսուցիչ ու ունիներ հեղինակութիւններ են, իրենց աստիճանին ու կարողութեանց մէջ: Հեղինակութիւններու առջեւ հնազանդ ու հպատակ ու սիրով պատկառիլ և օրինակելը ամբողջ ունենալ է անոնցմէ այն, ինչ որ ձեր մէջը պիտի ձեւակերպէ բոլոր հեղինակութիւնները:

Ըստ այսմ պարտաւորցնելու էք որ անոնք սպառն մաշին ձեզի համար, որով կենդանանաք ու ապրիք: Աշ-

խատանքը միակ պայմանն է յաջողելու. լաւ գիտցէ՛ք ուսանո՛ղ ու ուսանողուն՝իններ, ապագան, հարստութիւնը, հանգստութիւնը, բարձրացումը, յաջողութիւնը, փառքը, արժող կեանքը, գիտական ու ձեռական արուեստները, վաճառականութիւն, պատուաւոր կենակցութիւն, տիպար մարդ, ազնիւ կենցաղ, անտեսագէտ, տանտիկին, բարի մայր, խնամատար ձեռներ, ձեռներէց ոգի, հերոս ու հերոսունի ու ամեն ճոխութիւն՝ այդ ձեր յաճախած չէնքերուն մէջ գիշուած կան. մէթոտիկ ջանք, համբերատար տքնում պիտի կրնան ամենին տիրացնել:

Ձեր ուսանողական տարիքին մէջ ազատ չէ՛ք և եթէ ըլլալ ուզէք, կեանքերնուդ մինչեւ ծրարոցը գերի ու սորուկ պիտի մնաք: Եթէ օրինազանց լինիք, մինչեւ գերեզման օրէնքները ձեզի պիտի ճնշեն: Եթէ անհնազանդ գտնուիք, ուրիշներուն չպիտի կրնաք հրամայել: Եթէ ծոյլ մնաք, աղքատութիւնը տուններնուդ պիտի թագաւորէ: Եթէ աննկարագիր լինիք, մարդկութիւնը իր ծոցէն ձեզի պիտի վտարէ: Եթէ անանձնանուէր՝ ընկերային, հանրային դատաստանը վերջնական վճիռը պիտի տայ. և եթէ՝ անհաւատ, անկրօն երկմիտութեամբ ապրիք ու վարուիք, ձեր ապրիլը բնւ մը, ասնջանք մը և իրական մահը պիտի լինի: Զանազէք ձեր ծնող ուսուցիչ ու ունիներուն և համայնքին յոյսերը ի գերեւ չհանել: Ուխտեցէք այդ գրասեղաններուն վրայէն դուրս գալ օր մը՝ անձնուէր կատարեալ, տիպար ազգասէր, բարեկիրթ, հմուտ, մաքուր մշակուած, սրտով բարեկրթուած, հոգիով՝ վեհաւորած մարդը, պիտանին ու կատարեալը: Ու այս կատարելութիւնը պիտի առաջնորդէ բարձրագունին, երբ Բանին ճշմարտութիւնն ալ ուսնիք. առանց այդ ուսման կատարեալ

գիտութիւններու չպիտի տիրանաք. ձեր գրագրանները գեղազարդեցէք Ս. Աւետարանով, մտքերնիդ՝ անոր ջամբումէն, ու կուրծերնիդ՝ անոր կենսունակութենէն:

Ը Ն Տ Ա Ն Ի Բ Ի Պ Ա Ր Յ Բ Ը

Սիրելի Ժողովուրդ. դուք կազմած էք ընտանիքներ, հիմներ էք տուներ, ու այդ տուներէն ու ընտանիքներէն Ժողովուրդ ու ազգն ողջոյն, այո՛, կազմած էք պսակաւոր լծակցութիւնով ու այն օրհնութիւնով թէ «Աձեցէք և բազմացարուք և լցէք գերկիր և տիրեցէք դմա», այն լծակցութիւնով, զոր սուրբ Պսակի խորհուրդը նուիրագործած է. «Յաղագս որոյ պատուական է ամուսնութիւն և սուրբ են անկողինք նոցա. դու Տէր որ սուրբ ես և ի սուրբս հանգուցեալ, սուրբ պահեա զանկողինս ամուսնութեան սոցա, և միաւորեա զսոսա զուգակցութեամբ ընդ լծով վիճակի քո, որպէս զի մի՛ յայսմ հեռէ կոչեսցին երկու, այլ մի մարմին, միաւորեալ հոգով հեղութեան, սիրել զմիմեանս պարկեշտ վարուք, անբիծ հոգւով, առանց ամօթոյ, առանց լկտութեան պատրաստ լինել ի գործս բարիս...: Տնկեա զսոսա որպէս ձիթենի պտղալից ի Տան Աստուծոյ, որպէս զի կեցեալք արդարութեամբ, սրբութեամբ և աստուածապաշտութեամբ ըստ հաճոյից կամաց քոց բարեսի-

րաց, տեսցեն զորդիս որդւոց իւրեանց և եղիցին քեզ ժողովուրդ և փառաբանիչ անուանդ քում՝ սրբոյ։»

Ժողովուրդդ։ Տե՛ս և լսի՛ր ինչպէս շատ տեսած ու լսած ես, այս պատուական խորհրդոյ անգին և լուսգին գրուածք. տես քանի՛ սուրբ ըրեր է ընտանիք կազմելու պատճառն ու միջոց. ու լսի՛ր, քանի՛ պատուական հոշակեր է լծակցութիւնը, որոնցմով ընտանիքներ որպէս պողալի ձիթենիներ Աստուծոյ տան մէջ պիտի լինին։

Խո՛ն է ընտանիքը, եթէ ո՛չ իջեալն լծակցութեան, որոնք պիտի սերնդագործեն ընտանիքներու թիւը շատցնելու. թիւ մը՝ որ անբիծ, մաքուր, ազնիւ, հաւատաւոր ու կատարեալ անհատներէ կազմէ ամբողջութիւն մը։ Ո՞վ է ընտանիքի բունը. հայրն ու մայրը, որոնք կը կազմեն ընտանիքը և կը վարեն ու պիտի վարեն տունն ու բնակչութիւնը, ու պիտի հասցնեն գաւալներ, որոնք իրենց անունն ու արիւնը պիտի կրեն։

Ծնողներ նման են պարտիզպանին. պէտք է որ լաւ մշակներ լինին, բահող, բրող, յօտող, քանցող, ջրող ու ոռոգող, ցանող ու պատուատող։ Այն տունն է որ տուն-պարտէզը ծաղկալի և պողալի պիտի լինի։ Անոր ծաղիկները գունեղ ու բուրոյ, ծառերը գեղունակ է ու թարմօտ, անոր պտուղները լիառատ, համեղ ու հիւթեղ. և այն ատեն է որ ծնող մշակը պիտի վայելէ աշխատութեան պտուղը։ Պէտք է ջանան նաեւ լաւ ցանկապատ ու ցիցեր քաշել՝ ամբողջ պարտէզին, որպէս զի անիրաւ ու խարդախ ձեռներ, և վնասող ոտքեր չհասնին վնասներ տալու. ու ցանկապատերը նոյնինքն ծնողներն են և լինելու են չէ թէ ցանկապատ, այլ նոյն

ինքն հիմքարերը։ Եւ այն ատեն քանի՛ սքանչելի ու ո՛րչափ դրախտալի պիտի լինի այդ պարտէզ, ու հապաանոր պարտիզպանները որչա՛փ անգտանելի, որոնք ողջ աշխարհ մը պիտի թեւաւորեն իրենց պարտէզի տուն-կերովը, և ամբողջ երկիրներ պիտի կշտացնեն. պտուղներով։

Բացորոշ ճշմարտութիւն մըն է թէ ընկերական հաւաքութներուն բովանդակ հիմերն ու շէնքերը՝ ընտանեկան յատակներու վրայ կառուցուած են. հոն են հաստատուած կենդանութիւններու ոտքերը ու մինչեւ իշխանական գահաթոռները, որոնց պատուանդաններն եւս նոյն այն ընտանիքներն են։ Ընտանիքի պետե՛ր ու վարիչնե՛ր, այո՛, չէք կրնար ժխտել, ու հակառակ ապացուցանելու անգոր ճիգերու չէք հետամտիր, և երբե՛ք, թէ վաղնջական ժամանակներէ, մինչեւ Ծնողոց օրերէն, արդի ազգերու, երկիրներու կեանքը՝ իր աճումներով՝ ժողովուրդի ցեղերու և համայն տիրապետութիւններու երջանկութիւնը ու թշուառութիւնը, ընտանիքներէն կախում չունի։ Ընդունեցէք թէ՛ ընտանիքը երջանկութիւնն է երբ ընտանիքի պետը հմուտ վարիչ մըն է, անխաղախ ու անդադար գործող, արուեստին գիտակ և մէթոտաւոր աշխատող պարտիզպանն է։ Հաւատացէք թէ ընտանիքը թշուառութիւնն է, երբ վարիչը չէ՛ հմուտ, հաւատարիմ և գործունեաց։

Ծնողներ՝, հայրեր ու մայրեր, միշտ արթուն և հրսկող եղիք, ձեր հսկողութեան յանձնուած շէնքը պինդ ամուր և խոր հաստատուն պահեցէք. զի այդ շէնքին տակ պիտի ապրի ընտանեկան բոյնը իր ամբողջ թոչ-նիկներով. գիտցէք թէ ժողովուրդ մը իր քայլերը, խորհուրդները, զգացումները, գաղափարները, նկարա-

գիրը, ուղղութիւնը, թռիչները ընտանիքի ծոցէն ու գրկէն կ'առնէ ու կը քաղէ, անկէ կը փետրազարդի ու կը ճռազարդի: Ծռազարդեցէք ձեր գոյութիւնը ատով, ուսկէց քաղած ու զարդարուած դուրս գան ձեր գոյութիւնները, ու իսկութիւննիդ յատկանշէն:

Դուք որոշ իրականութիւնն էք, համայնքներու հիմն էք և աշխարհ լրիւ ի ձեզ հաստատեալ կայ: Այդ հաստատութեան աստիճաններէն պիտի կրնան բարձրանալ մինչեւ մեծութիւններու, հարստութիւններու եւ իշխանութիւններու: Աստիճանով այն բաժինները դուրս պիտի գան, որոնք ցեղի մը, ազգութեան մը գոյութեան, կազմութեան, հիմնաւորութեան, շարունակութեան, պահպանումին և փառաւորումին ողջ ու առողջ կեանքին ծնունդն են և վերապրեցնողը: Դուք էք որ պիտի ստեղծէք ու ծնիք բոլոր ուժերն և կեանքեր. այսպիսով պիտի կրնաք դարեր ապրել նոյն անունովն ու արիւնովը:

Տուն մը եթէ չէն ու շող է, եթէ առատ է ու ճոխ, եթէ յուսալից ու հացալից, եթէ աճեցուն է ու զարգացուն, աղբիւրը՝ Նգեմի ընտանիքն է, որուն վրայ Աստուած կը հովանաւորէ:

Այս ճշմարտութիւններուն առջեւ և ամեն որուայ փորձառութիւններով, կը մնայ լծակիցներուն՝ ընտանի գործակցութիւնը, անձին ու ընկերին առաքինի և բարի օրինակը, մաքուր ու սուրբ կենցաղը, տիպար ու քիպար կեցուածքը, իրերավայել ու ծնողավայել ընթացքը, ազնիւ ու վայել վարքը, ազդեցիկ խօսքն ու խրատը, իրական ու իսկական նկարագիրը, որոշ ու ուղիղ նպատակը, խոհեմ բարքը, գեղեցիկ հմայքը:

Դարձեալ բոլոր այս գեղեցիկութիւններու ակը ո՞վ

է, եթէ ոչ ընտանիքը, և անկէ է որ պիտի բղխին ջրերը՝ երջանկութեան ու անմահութեան. ընտանիք մը չէ թէ եգեմ մըն է երբ արգելուած ծառին հուպ չլինի, այլ նոյն ինքն սեղանը ճշմարտութեան և Խորանը Սրբութեան, որուն վրայ հանգչած է ու պիտի փառաւորի հիափայլ ու լուսափայլ յաւիտենական ճշմարտութեան ցոլացումը, և մշտնջենական սրբութիւնը սրբափայլ պիտի նուիրագործէ. դո՛ւք ինկարկողներդ այդ սեղանին և ծունկի եկողներդ այդ խորանին, պիտի լինիք նաեւ մշտակայ սպասաւորներ և անկորուստ պահապաններ: Ջեր ժառանգները նման Ղեւտական ցեղին՝ այդ սրբութիւններուն ու ճշմարտութիւններուն ծառայող ու պահպանող քահանաները պիտի լինին որպէս դուք:

Պատրաստեցէք ինկարկողներ, ծունր եկողներ, և աշխարհ Արարատ թող տեսնէ թէ մաքուր ու սուրբ ընտանիքներէ որչա՞փ բարոյական կեանքի տիպարներ, նոյնչափ մտքի ու սրտի զարգացումներ, քանի՜ պարտակատար ու վճար անհատներ, և որքա՞ն տունին ու ցեղին, ժողովուրդին ու ազգին պատիւ բերող, անձնուէր ու բոլորանուէր հերոսներ կը ծնին:

Ժողովուրդին բարքն ու վարք՝ ընտանիքին նոյն այն զրոշմը կը կրէ ազգ. ինքնատպութիւն, բնատոհմիկ յատկութիւն, ցեղի ազնուութիւն և բնորոշող եւեր: Ուրեմն մեծ ուշադրութիւն և խոր հմտութիւն պէտք է, զի տուն մը կառավարել ժողովուրդ մը կառավարել է, և ազգի մը ներկան վարել՝ անոր ապագան ապահովել է: Ինչ որ գոյութիւն ունի անկէց է, և ինչ որ կորսնցուցած է կրկին անկէց, ընտանիքինն են: Ո՞վ պիտի ժողովրդէ, կազմէ, չինէ ու յօրինէ քակուածը, քրքրուածը, չդասաւորածը: Ո՞վ պիտի լեցնէ պակասածին

տեղը, գտնէ կորսուածը, դարմանէ հարուածուածը, կանգնեցնէ գլորուածը, բարձրացնէ ինկածը, վերացնէ լքուածը, սփռիւն վշտակրածը, մխիթարէ սգաւորը, ուղղէ սխալը. ազատէ թշուառը, միաբանեցնէ անմիաբանը. եթէ ո՛չ ընտանիքին լծակիցները, երբ Աստուածային շնորհիւ ու երկիւղիւ, Յիսուսի խոնարհ ու հեզ և սուրբ կեանքովն ու կենցաղովը դաստիարակուած, կրթուած, ուսած ու յայդմ պատրաստուած, պարտաւորած են: Եւ ահա այդ ուժերը ստանալու էք, ասոր կրթնելու էք, մտքերնուդ մէջ ատոնք տեղաւորած, սրբաւորնուդ մէջ թրծած, հոգինուդ մէջ ծլեցուցած և լսանջներնուդ քանդակած ըլլաք:

Նշեմ ընտանիքներէ այս կը սպասենք, անդենական տուններէ այս կը պահանջենք:

ՊԱՐՏԱԿԱՆ ՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐԵՐՈՒ

Հայրե՛ր, առանձին պարտքեր ունիք ատոնին կառավարութեան և դաստիարակութեան գերին ու պաշտօնին մէջ. առ այդ կը պարտաւորիք բնախօսական կարգաւորութիւնով. զի ձեր զաւակներուն հոգը, անունդը, կրթութիւնը տան վարժոցին մէջ՝ ուղղակի ձեզի անկ է. բնութիւնը զայդ կ'ուսուցանէ և աշխարհի կարգ ու սարք այդ կը հաստատեն:

Ինչպէս տիեզերքը Վարդը երկնքի բարի Հայրն է, այնպէս և երկրի ծնող հայրեր մեծ ու բարի Հօրը մէկ մանրանկարն են. ամէն պէտք հոգալու է որով վարին և կառավարուին տուն-աշխարհներ: Դո՛ւք աշխատող մշակներն էք իջեւանին մէջ, և կազմող բոյները՝ նման թռչուններուն: Բոյնին կազմութեան ու պահպանութեան և կերակրումին մեծ բաժինը ձեզի վիճակած է. անոնք ամեն վիճաներէ զերծ պահել ու կամաց կամաց վարժեցնելը ու մինչեւ թռչնելը դարձեալ ձեզի կը պատկանի, որով անոնք ալ իրենց կարգին բարձրանան այն աշխատութիւններուն և կազմին նոր բոյներ ու ընտանիքներ:

Հայրե՛ր: Երբ տուներ կը հիմնէք և ընտանիքներ կը կազմէք, հիմերուն ուշ դրէ՛ք, նոյնչափ քարին ու փայտին, շաղախին ու թրծումին, այնչափ ալ ճարտարավետութեան ու զարգարանքին, որոնք համապատասխանեն ծախսին, աշխատութեան ու փափաքներուն, անանկ որ արտաքինը, ներքինը ներդաշնակաւոր եղա-

նակաւորումով մը տպաւորիչ ազդեցութիւն մը ցուցադրեն: Այն ատենն է որ դիտող աչերը նիւթական ու բարոյական այդ շէնքերը (մարդ շէնքերը) տեսնելով, պիտի զմայլին և հիացումով կանգնին, ու պիտի կշտանան և օրհնին այն ձեռները որ ճարտարապետեր են, օրհնեն այն հայրը որ ծնունդ տուած է և հասուցեր է կատարելութեան, և օրինակուած՝ իրենք ալ երթան այնպէս կերտելու կոթողելու և ծնցնելու:

Հայրե՛ր, որպէս սոսկական աշխատաւոր մի՛ դանդաղիք, մի՛ յուլանաք, զի այդպիսով թշուառութիւններ կը պատրաստէք, ո՛չ թէ միմեակ ձեր տանը այլ նաեւ մեծ տանն ալ: Հաց ճարողը դուք էք, ու գիտէք որ առանց հացի ապրիլ գոյութիւն չունենալ ըսել է: Հայրե՛ր, դուք որպէս պետ ու նահապետ, պէտք է աչալուրջ հսկողն ու խորհող, և միեւնոյն ատեն ծրագրողը լինիք գործերը վարելու բաժնին մէջ. որչափ սաստող ու յանդիմանող, նոյնչափ ներող ու սիրող, որչափ յանդուգն ու խիզախ, նոյնքան խոհական ու չափաւոր լինիք: Նահապետի պատկառանքը, ազդեցութիւնը ցուցուցէք ձեր կեցութեան մէջ. պետի խնամատարութիւնը բանիւ և գործով, իմաստութիւնով համեմեցէք: Հաւատը ճակատնուդ, յոյսը այտերնուդ և սէրը չրթներնուդ փայլեցուցէք, զի անձերնիդ հայելի մըն է. թող ի ձեզ ցոլանան ու տեսնուին անոնք, որով իրենցն եւս պիտի կազմուի: Զգոյ՛ իրիշք առօրեայ և առանին ամեն գործողութիւններու ատեն, նոյն ինքն ուրախութեան ու սրտմութեան մէջ ալ: Զեր թոյլ ու յոյլ, մեղկ ու եղկ վարմունքը, եղծ ու զեղծ կեանքը, յեղեղուկ ու վաւաչոտ բնաւորութիւնը, ծխամոլի ու արբեցողի մոլութիւնը, յայրատ մոլորութիւնները, ընտանիքի հանդէպ

պաղ ու բիրտ ընթացքը, տան հանդէպ անտարբեր ու անհոգ վերաբերմունքը, ծնողի և զաւկի հանդէպ սառ ու պաղ, անհաշիւ, անտանելի դրութիւնն ու բնութիւնը, ամեն օրուայ կազ կռիւը չէ թէ միմեակ ձեր ընտանիքներու փճացումն ու մահն են, այլ ամեն անոնցը որ ձեր ցեղը, ողջը կը կազմեն:

Հայրե՛ր, դուք խնամատարն էք ընտանեկան ձեր յարկին ու մէն մի բնակչութեանը: Եթէ անթերի չկատարէք, ու բնդվիք այդ սուրբ պարտականութեան առջեւ, պիտի կոչուիք անհասներ, ինչպէս Պօղոս Առաքեալ կ'ըսէ. «Եւ որ ընտանեացն խնամա ոչ ունի, ի հաւատոցն ուրացեալ է»: Այո՛, ով որ ընտանեկան խնամքին մէջ կը թերանայ, հաւատքը կ'ուրանայ: Ի՞նչ է այդ ուրացումը, եթէ ոչ ո և է ճշմարտութեան մը դէմ գործել, իրականութիւն մը անտեսել և լոյսը խափանել: Այսպիսին ահաւասիկ հեթանոս մըն է, ճշմարտութիւնը չսիրող, անոր չհետեւող, անոր չհաւատացող. ուրեմն ամեն ճշմարտութեան հաւատացողներ եղիք և ո՛չ ուրացողներ:

Հայրե՛ր, որ այրեր էք ձեր լծակցին, գիտէք թէ իրարմով ամբողջը կը կազմէք ամուսնութիւնով, և կը տիրանաք գլխոյն ըստ առաքելոյն. բայց ըսող մը չկայ թէ կինն ալ ոտքն է, ու չպիտի ընդունինք թէ կինը նուաստ է ու նուազ՝ հաւասարութեան նժարին մէջ, այլ առն հետ հաւասար ու համաձայն ապրող ու գործող մըն է: Երկուքին մէջ ոչ տիրապետութեան և ոչ նուաստութեան չափ դրուած չէ:

Այրը երբեք իրաւունք չունի իշխանութիւնով տիրապետել և խստութիւնով ու բռնութիւնով վարել. ու չառ սխալ ըմբռնում մը պիտի լինի ընդունիլ կինը իր

ստորուկ, գերի, ստացուածք և կամ վաճառուած իւր մը:

Այրե՛ր, ձեր կիները կենակից ամուսիններ են, կողակից, լծակից ու դաշնակից ընկեր, աշխատութեան հաւանար գործակից, ընտանեկան պարտականութիւններու հաւասար ընկերակից, զաւակներ խնամելու սուրբ պաշտօնին մէջ բաժնեկից, բաղդի, ուրախութիւններու խնդակից, թշուառութեան, տրտմութեան կարեկից, մահերու, շիրիմներու առջեւ ողբակից ու սգակից, մէկ խօսքով ձեր կիներն ու կէսը: Քաջայայտ է կիներու անձնուիրութիւնը, մայրական անօրինակ գործով, որով այրազրկումի տաեն մայրութեան հետ հայրութիւնն եւս կը ստանձնեն, սուգ պահող, անցեալը ողբացող, յիշատակները յարգող ու օրհնող կը մնան: Այսպէս, լծակիցներու փոխադարձ ու համերաշխ սէրերն ու պարտքեր մինչև հողվրտիքը ու անդին կ'անցնին ու կը մնան անթող ու անմեռ:

Այրեր սիրելու, յարգելու են իրենց կիները ու պահելու են տան ու ընտանիքի սրբութիւն, բարոյական մեծ պարտքն ու կեանք:

Հայրե՛ր, խնամեցէք, սիրեցէք ձեր զաւակները. խնամելը չպիտի հասկնաք լոկ անունդի պէտքը հոգալ, այլ համահաւասար թէ՛ նիւթական և թէ՛ բարոյականը. զի առանց երկուքին, ընտանիք մը չպիտի կրնայ կանգուն կենալ աջէն ու ձախէն խուժող ու հոսող պատճառներէն, որոնց դէմ միայն առաջինը չպիտի կրնայ տոկալ ու բաւել. բարոյականը, այդ ուժը, կորովը պիտի կրնայ յաղթ կենալ ու թուժք քաշել բոլոր յորդումներուն: Զաւակներ լոկ հացիւ չեն ապրիր և ո՛չ ալ զգեստով ճանչցուիր, չեն պատուուիր զրամով, չեն յարգուիր հարստութիւնով, չեն բարձրանար պաշտօնով ու իշխանութիւնով, երբ մտաւորականը, բարոյականը

չեն անուցած: Ուրեմն պէտք է խնամէք ձերինները կրօնի ու հաւատի, դպրոցի ու դաստիարակութեան սնունդովը: Դուք նախ իբր առաջին դաստիարակները մի թերանաք խրատներով, սաստերով, նաեւ քաղցրութիւնով կրթելու ագնիւին, բարին ու գեղեցիկին, ամենէն աւելի ձեր անբասիր, անքննադատելի, վայելուչ, հեզ, խոնարհ, խոհական իմաստուն օրինակովը:

Զաւակներ պէտք է իրենց հօրը ճակատին և տան ցուցատախտակին վրայ ճշգրութիւն ու ճշմարտութիւն, մտքականցաղութիւն ու սրբութիւն, աշխատութիւն ու անտեսագիտութիւն, ընտանի, հեզ ու բարեպաշտիկ կենակցութիւն, անսահման սէր ու համերաշխութիւն, ջերմեռանդ բարեպաշտութիւն ու թունդ եկեղեցասիրութիւն կարգան, և սրտերու ու տուներու ներսը արդարութեան գործերը տեսնեն. նոյնպիսի օծում ու թրծում զիրենք ևս պիտի մղէ այդ առաքինութիւններուն: Սակայն երբ տեսնեն վէճ, անհամաձայնութիւն, դէպք՝ դաժան բնավորութիւն, անկիրթ շարժումներ, հայհոյող բերան, անպատկառ լեզու, անպաշտ լարմունքներ, յայրատ աչեր, վարկարեկ ճակատ, նենգ ու կեղծ սիրտ, անիրաւ ձեռներ, անօրէն քայլեր, խմող ու ճնկող բերան, բռնէք, ի՛նչ դաս պիտի առնեն և ի՛նչ յոռի կրթութիւն...:

Հայրե՛ր, ձեր կամքը սուրբ ըլլալու է, մտածումը՝ ճշմարիտ, ու գործը՝ արդարութիւն. ձեր զաւակները պիտի տեսնեն և ուսնին տունը և պիտի կատարեւադործեն դպրոցին մէջ: Մի՛ խնայէք ժամանակ ու զրամ, և ամեն գնով ամեն զոհողութիւն բրէք զաւակներու դաստիարակութեան համար, վտանգի պարտական էք. անոնց անուղղայ ու անուպայ և անգէտ մնալը ձեր դատապարտութիւնն ու մահն է: Հրապուրիչ բրէք տունը

ու զձեզ միշտ պատկառելի և յարգելի: Տարիքը առնող զաւակներու վրայ պէտք է խնամասէր, որդեսէր ոգին ու հոգին ցոլայ ու չողայ, և այդ ցոլումները, չողքերը լուսաւորեն, մեղմեն, սրբեն, մաքրեն, կաղապարեն զանոնք, ու զծնն, օրինակեն պատկերին այդ բարեմասնութիւնները, որոնք միշտ ու հանապազ անհրաժեշտ են մարդու մը կատարելութեան:

Հայրե՛ր, գիտէ՛ք, դեռ անանկներ կան որոնք ըմբռնած չեն դպրոցն ու դպրոցի գաղափարը, ինչպէս չեն ըմբռնած տան մը սրբութիւնն ու անոր դաստիարակութիւնը, և կան որոնք չեն քաշուիր շատ անգամ չար օրինակ ըլլալէ, անհաշիւ կը մսխեն ընտանիքին պէտքերը, կը յատկացնեն անպարկեշտ ու անբարոյ ընթացքներու, օղիին, ծխախոտին, նարտին, սաւրանքի, խոււնարի, ահաւոր այս տնաւեր ու ձախաւեր մոլութիւններուն, և օրերով ու ժամերով չեն մտածեր ընտանիք, զաւակ, պատիւ, կեանք ու վախճան. և չեն անդրադառնար թէ այս ահռելի ախտեր ու ազտեր կը փոխանցեն ժառանգարար ու յաջորդարար սերունդէ սերունդ:

Սոսկացէ՛ք զո՛ւք, ու ասանկներու կարգին մի՛ մտնէ՛ք, այսպանեցէ՛ք, խրատեցէ՛ք ու փարսախներով հեռի փախէ՛ք, զի դառն է, օշինդր է ատոնց մատուցելու, և հիւժախտ, ջլախտ, խեղանդամ ու դեռ մահացուցիչ հիւանդութիւններ ատոնց ժառանգն են: Անանկներն են որ դպրոցի, անոր թոշակին հոգ չեն տանիր, աղաներ կանուխէն կը հանեն դպրոցէն, որոնք իրենց պէս ամեն վատ ունակութիւններու պիտի վարժուին ու պիտի պատրաստուին հոյլ մը թշուառներու, բանակ մը ախտաժէտներու...: Մինչդեռ եկեղեցին ու

դպրոցը լոյս են. լոյսին մէջ խաւար գոյութիւն չունի: Ուրեմն լոյսին առաջնորդեցէ՛ք զաւակնիդ որ չչիջանին, ինչպէս Ս. Աւետարանը կ'ըսէ. «Եւ լոյս յաշխարհ եկի. որ գայ առ լոյսն մի չիջցի յաւիտեան»: Այո՛, հոն պիտի ծլին ու ածին այնչափ կենդանի յոյզով, որչափ կենսալի հիւթով, արմատէն մինչեւ բունները, բուններէն ոստերը, ոստերէն տերեւներն ու պտուղները. հո՛ն գօս ու քոս, կորթ ու խորդ, խամ ու խակ, տհաս ու չհաս և փտում ու նեխոց չպիտի լինին. պիտի կռեն, կոփեն, թեքեն, լայնան, ճիւղաւորեն, թեւեր ու բազուկներ արձկեն, և որոնց վրայ կենդանի կենդանութիւններ թռին ու թռաին, և շուքին տակ երամներ ու համայնքներ հովանաւորեն, պնդանան, քաջանան, բազմանան, առաքինանան, բաժին ու բաժակ մատուցակեն տունին ու ընտանիքին, ժողովրդին, ազգին, մարդկութեան ու իշխանութեան:

Եկեղեցի ու դպրոց, կրթութիւն ու գիտութիւն մարդը կ'աղնուացնեն, կը բարձրացնեն, կը հարստացնեն, որով վայելուչ ապրուստ, հանգիստ կենակցութիւն կը ծնին, և օգտակարութիւն, բարեարութիւն: անուն համբաւ ու անմահութիւն. իրենց կարգին ու կեանքին զաւկներ պիտի լծակցին միանան, ու ահա միակ կապը, զօդն ու օղակը տուններուն ու ընտանիքներուն, առանց այս միացման ո՛չ աճում, ո՛չ ծլում և ո՛չ պտղաբերում կայ, ո՛չ զօրութիւն և ո՛չ փառք:

Հայրե՛ր, գիտցէ՛ք թէ մինակ սերնդագործելը չէ պարտականութիւն, երբ լաւ, բարի, առողջ, կիրթ, հաստատ, անձնուէր զաւակներ չպիտի հասցնէք ազգութեան ու մարդկութեան. երկրորդը ունենալու համար առաջինը իր կարգին պարտականութիւն մըն է,

թէ՛հէ՛ւ այժմուս այդ պարտականութենէն խուսափողներ շատ են անհիմն պատճառաբանութիւններով։ Այս ընթացքնին կորուստ, կործանում ու փճացում է ազգի մը, ու այս պատասխանատուութիւնը ծանր է ու դատաւարտելի։

Յննադատելի են նաեւ տհաս, անհաշիւ, անյարմար կենակցութիւններն ալ։ Ամենին հանդէպ հայրեր մեծ ու խիստ զգուշութիւնով վարուելու են․ ընտանին, բարին ու վայելուչը ըլլալու են միայն։

Մի՛ խօսք, ո՛չ ջանք, և ո՛չ քսակ մի՛ խնայէք, ո՛չ ձեր դաշտ-տուներուն և ո՛չ լոյս-դպրոցներուն․ այդ երկուքովը վերջապէս պիտի կրնաք ունենալ առոյգ, ուժեղ հմուտ ու կիրթ, քաղաքավար ու զարգացած, բարեհամբոյր անեցին, գիւղացին ու քաղքցին․ այդ դաւակներ պիտի լինին մարդկային, ընկերային, կրօնային, ազգային պարտականութիւններու մէջ չթերացողներ․ չպիտի լինին ծոյլ, անհաշխատ, թոյլ ու դանդաղ, ապիրատ ու ապերախտ, երկմիտ ու անհաւատ, երկչոտ ու սմբոտ։ Դուք էք վարժոցին վարիչը, տուն-դպրոցներու դաստիարակիչը․ խիստ ուշադիր ու հմուտ հիմնադիր ըլլալ պէտք է, ու այսպիսով սիրած պիտի լինիք դաւակներնիդ։

Սուաքեալը կ'ըսէ․ «Սիրեցէք որդիներնիդ ու մի գայրացնէք անոնք»․ հայրութիւնը իշխանութեան, իշխանութիւնը բռնութեան մի տանիք, հալածող ու հարուածող մի՛ ըլլաք․ ազատ ու անկաշկանդ մեծցուցէք, ազատ՝ երկիւղներէ, սրտադողերէ, անոնց մէջ առնական կորով, անտեղիտալի կամք մը և կրանիթ սիրտ մը ապրեցուցէք, երկաթ բազուկներ և զրահապատ հոգիներ, որոնք ամեն զժբաղդութեան թշնամութեան տոկան,

կռուին ու յաղթանակեն․ մէկ բոլէի ազատ կեանքը կ'արժէ շատ մը տարիներու գերութեան օրերը և ստրկութեան դարերը։ Տո՛մային, ցեղային բարքերը, սոփորութիւնները յարգեցէք, ու յարգել և պահել տուէք․ հետ ազգային զգացումը վառ պահել ու բարձր ունենալը Հայր Մերի պէս ուսուցէք։ Լալկանութիւնը, երես շուռ տալը, ընկրկիլը, փախուստ տալը առնացի կեանքին ստորնութիւն և ցեղին անարգանք է, Հայութեան արատ ու Հայաստանին մեծ դժբաղդութիւնն է։

Տեսէք, թոյլ, լալկան, անմիաբան, անկորով, անգիտակ ընթացքէ քանի՛ շէնքեր մոխրացան, ո՛րչափ գիւղեր աւերեցան, քանի՛ աւաններ ամայացան նոցնչափ քաղաքներ անմարդացան, երկչոտ բնաւորութիւններէ որչափ ուժեղ երիտասարդներ խամբեցան, նոցնչափ ծաղիկ արեւներ չիջան։ Հապա մանուկնե՞ր, անմեղ ծաղիկ պէս փրցուեցան իրենց վարդենի թփերէն, պատիւներ լլկուեցան, կոյսեր պղծուեցան, գեղեցիկներ թօշնեցան կենդանի բուներէն դուրս, ու դեռ անանկներ կուլան ու կ'անիծեն սեւ բաղդերնին և դաժան․․․ ընկերնին։

Ո՛ւր են տուներդ շէն ու շող, քաղաքներդ ճոխ ու բարգաւաճ, գիւղերդ նահապետական ու աւանդական, ո՛ւր են մենաստաններդ չքաւոր ու դարաւոր, եկեղեցիներդ հովանաւոր ու վեհաւոր, ո՛ւր են մատուռներդ որքանութիւնը և խաչքարերուդ նուիրականութիւնը։ Ինչո՞ւ այս ամենը կորցրիր, ինչո՞ւ ամենուն ոտքի կոխան եղար, ո՛ւր են նախնի գահերդ ու փառքերդ․ որովհետեւ հայրեր Հայկի ծնունդ, Արամի սերունդ չծնան, Տրդատ ու Վարդաններ չսնուցին․ առիւծներ չպատրաստեցին, կորիւններ չհասուցին, քաջեր չարտադրեցին։

Արդեօք զրպարտած կ'ըլլանք ձեզի, երբ ըսենք թէ հայերն իրենց պարտականութիւնը կատարած չեն լիովին, ինչպէս ազգ ու եկեղեցի կը պահանջեն: Այո՛, դուք որ օրինակաւ ցոյց պիտի տայիք ու ըստ այնմ պիտի առաջնորդէիք դէպի հաւատ, դուք հաւատքի քաղցրութիւնը, տպաւորութիւնը զգացած էք մինչեւ հոգիներնուդ խորը, դուք ձեր դժբաղդ ու թշուառ օրերուն, փորձութեան ժամերուն մխիթարութեան, քաջալերութեան սպեղանին, դարմանը փնտռեցիք Ս. Գրոց էջերուն ու ներշնչումներուն մէջ: Զեր թուլցած ու յուսահատած օրերուն գիմեցի՞ք աղօթքի ուժին, ու այդ ուժովը յաւիտեանական փառաց շնորհին, ձեր ինկած, լքուած բոպէներուն փութացի՞ք Փրկչին որ գլորեալները կանգնելու համար եկաւ:

Դուք որ հալածուեցաք, հարուածուեցաք, չարաշարունեցաք, ու զրկուեցաք ձեր շատ մը հարստութեանէն ու պաշտօններէն, դո՛ւք պատճառին գիտակ փորձեր ըրի՞ք ատոնց դիմադրելու և կամ դարմանները ունենալու, խորհելու, որոնք պիտի կրնայիք ձեռք բերել հաւատով, յոյսով, սէրով. այո՛, այն սէրով որ ամեն ուժի գէժ կրնայ կռուի ելնել ու յաղթել:

Դո՛ւք ամեն օրուայ այս աղօթքը կը մրմնջէ՞ք, կը բարբառի՞ք հոգիի խորերէն. «Յաւել ի մեզ Տէր Ամենակալ զհաւատ, զյոյս, զսէր և զամենայն գործս առաքինութեան»: Մեծ է այս խնդրուածին օգուտը. ազգին զօրութիւնն ու շինութիւնն է. աշխարհի պէտքերէն ու մտունդէն շատ աւելի են այդ երեք մտունդները, որոնք պիտի մտուցանեն, կանգնեցնեն, քաջալերեն, մխիթարեն, զօրացնեն ու փառաւորեն. փութացէ՛ք ա՛մէն օր ու ամէն ժամ Աստուծոյ տունը ու Ս. Գրքին.

եթէ չունիք ու չունենաք, փոքր նեղութիւններու, ճախողութիւններու, դժբաղդութիւններու, փորձանքներու, տառապանքներու առջեւ տկարացած՝ օրէ օր դէպի անկման ու փճացման պիտի գնաք, հետեւինիդ ալ ընտանիք մը քաշելով:

Հայրե՛ր, մինակ դուք ձեզի և ձերիններուն համար եթէ ապրիք, շատ մեծ նպատակի մը համար ապրած չէք լինիր. և երբ դէթ այդ պարտականութիւնն ալ չկատարէք, որո՛ւ և ինչի՞ համար ապրելու իրաւունքը պիտի ունենաք. ապրեցէ՛ք ձեզի և ամենուն համար, և բաժին հանեցէք խօսքէ, գործէ, ուժէ, կրթութենէ ու գիտութենէ՝ ամեն անոնց որոնք կը կարօտին. տուէք ինչ որ ունիք: «Երանելի է մանաւանդ տալը, քան առնուլը» կ'ըսէ Ս. Գիրքը: Ինչպէս ձեր զաւակներուն, անանկ ալ դպրոցի զաւակներուն զարգացման հոգ տարէք, ու ձեր ինքնազարգացումին եւս, զի աշակերտ էք մինչ ցղուն գերեզմանի:

Կարգացէ՛ք միշտ և օրէ օր, որ մնունդ և պաշար ամբարէք. գրքերէն լաւ բարեկամներ չկան մարդուն, երբ ընտրանօք կը դատէ այդ բարեկամները. ո՛չ կը վիճին, ո՛չ կ'ակնկալեն, ո՛չ կը զայրանան, ո՛չ կը սպառնան, և ո՛չ ալ կը զրպարտեն. զարգարեցէք ձեր սենեակները զրադարաններով, որոնց մէջ շահեկան մատեաններ ձեր իրազեան հարստութիւնը կազմեն: Ու առաջին տեղը Ս. Գրքին յատկացուցէք: Գիտցէք թէ ժամանակը ամենամեծ հարստութիւնն է. ուրեմն մի՛ վառնէք և չռայէք ի դուր. եթէ ձեր ժամանակը չէք կրնար ո՛ր և է օգտակարութիւնով մը անցընել, գէթ մօթի մշակութեան յատկացուցէք, գրքեր, օրաթերթ, պարբերականներ՝ նոր բաղձանքներ, փափաքներ ու գրգիռներ պիտի արթն-

ցնեն. Բայց ցաւ է որ մեծ մասով չէք հետաքրքրուիր, մինչդեռ ծխել, խաղալ, խմել, շոպլել ու նոյնքանով ատակ էք. գոնէ ձերիններուն բարի օրինակ ըլլալու համար, այսուհետեւ հետաքրքրուեցէք, և ջանացէք որ ուրիշներ ձանչնան զձեզ հանրութեան բուն պարտականութեանը մէջ:

Գիտէք, հանրութեան քով գնահատումի աստիճանաչափ մը կայ. աշխատեցէք որ բարձրագոյն աստիճանի վրայ ցուցուիք: Աշխատութիւնը ձեր սեփականութիւնը, գրքերը ձեր բարեկամը, դպրոցները՝ ձեր լոյսը, եկեղեցին՝ ձեր ծնողը, ճշմարտութիւնը՝ առաջնորդ, սրբութիւնը՝ խորաննիդ, և պարտականութիւնը ձեր վարձքը սեպեցէք: Մի մոռնաք ձեր սուրբ պարտքերէն էն պիտանին՝ աղօթելը, տան մէջ թէ տաճարին, ու այնպէս ուսուցէք ձերիններուն, ու միատեղ կեցէք ազօթքի ու միասին քաղեցէք ձեր Հօր Տունը՝ եկեղեցին. հոն ձեզի պիտի թեւաւորէ ու հովանաւորէ. ու այդ ամեն օրուայ համար թարմ ու դալար կեանք մը պիտի շնչաւորէ ձեզի. աղօթեցէ՛ք:

Պ Ա Ր Տ Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Մ Ա Յ Ր Ե Ր Ո Ւ Ն

Մայրե՛ր. դուք էք որ երկանց ցաւերը կը կրէք ու կը ծնիք մանուկները, ու այս պարտքը որչափ պարզ, այնչափ բարդ և սակայն բնական է եղած ծնողական սրտին ու հոգիին: Առանց դասատուի վարժուած էք ու աշակերտած, և կը կատարէք այն ամենը որ Բնութիւնը բուն կերպով կը սորվեցնէ ձեզի: Այո՛, դուք ինչպէս երկունք կը կրէք, նաեւ կը կրէք այնուհետեւ բոլոր ցաւերը. դուք էք որ մանկիկին առաջին ճիշերը կը լսէք, ու անոր անմեղ ժպիտը դուք կը դիտէք, անոր աղու, անուշ աչերը ձեզի են ակնապիշ, ու անոր թեւերը ձեր կրծին են կաշուն. լացին դուք կը հասնիք, խնդուքին դուք կը հրճուիք. անոր աղածրի անբժուածութեան ու անգիտակից նայուածքին մէջ խնամքի պէտքը կը սերտէք, անոր փարումին ու ապրումին մէջ գորովի ու գութի շեշտը կը կարգաք. կը դիեցնէք զայն ձեր երկու թարմահոս ու կաթնահոս աղբերակներէն, ու կ'օրօրէք զայն է՛ն զգայացունց ու հոգեցունց եղանակերգերով, որուն մէջ մայրութիւնը ամբողջ կը պաակերանայ: Կ'ընէք, կը լրացնէք այն ամենը որ մայրը կը պարունակէ իր մէջ:

Բառն իսկ թովիշ, հմայիչ չէ՞: Մայր... Ինչ քաղցր բառ, որ կը յեղյեղի ամենուն բերնին մէջ հաւասարապէս: Ան խտիր չունի և չի դներ ո՛չ ուսմկին և ո՛չ աւագանիին, ո՛չ երիտասարդին և ո՛չ ծերին, ո՛չ արուին և ո՛չ իգին, խցիկներէն մինչեւ հսկայ ու հոյա-

կապ պալատները նոյն այն մայր բառն է որ կ'ոլորտի, ու կ'արձագանգէ անապատներու խորը, ու մինչեւ կախաղանի բարձունքն ալ: Այս բառին առջեւ ամեն ոք կը խոնարհի, ամեն բերան պատկառանք ու քնքշօրէն կը բարբառի: Խնդութեան մէջ մայրը կը փնտռուի, տրտմութեան մէջ ա՛ն կը կանչուի, մահուան անկողնին ան կը հսկէ աղօթքներով ու արցունքներով, պսակազարդ ձակատներուն ա՛ն կը գրոշմէ տաք համբոյրը:

Այր ու հայր, կին ու մայր. ահա՛ տան ու բնտանիքի պետերը, զաւակներու տէրերը. ու այս բնական կարգով ու օրէնքով կը ծնի անխուսափելին, որ է ծնիլ, սնուցանել, պահել ու հոգալ, չէ թէ լոկ կաթով ու հացով, այլ այն ամենով որ պիտի հոսցնեն մարդեր կատարեալ:

Մայրե՛ր, բնական իրաւունքով մանուկները ձենէ պիտի սպասեն ծննդեան օրերէն մինչեւ այրութիւն ու մայրութիւն ամեն իրաւունք ու պէտք, որ ձեր ալ պարտքն է ճիշդ կաթի օրերէն սկսեալ, և զոր Աստուած և բնութիւն ալ անփոփոխ օրէնքով ու կանոնով այնպէս անօրինա՞ծ են և պարտաւորացած, մայրը՝ մանաւանդ՝ որ իր կաթնալի կուրծքը զաւակին համար տրամադրեր է, թէեւ սա եւս հիմակ նորութեան ու փափկութեան կարգն անցած է, այսինքն զրկել մանուկը մօրը անուշ կաթէն ու գրկէն, ու յանձնել մանուկը օտարին որ վարձուոր է:

Մայր մը լինի թագուհի թէ իշխանուհի, քաղաքացի թէ գիւղացի, նոյն այն մայրական անխուսափելի պարտականութիւնը ունի, և պէտք չէ խուսափի. զի դա ո՛չ շնորհ է և ո՛չ վայելչութիւն, ո՛չ նորութիւն և ո՛չ փափկութիւն, ո՛չ մեծութիւն և ո՛չ ալ ստորնու-

թիւն, այլ մի միայն մեծ զրկողութիւն է բնական կարգերուն և բնատուր կանոններուն, երբ կաթնաղբիւր աղբերք բռնի ցամքեցնելու տխմար ջանքեր կը լինին: Մանկիկը զիեցնել, զայն օրօրօցին քնացնել, անոր ամէն պէտքերը խնամատ ու գուրգուրատ ձեռքերով նայիլ՝ նուիրական պարտականութիւն է ամեն մօր: Դիտեցէք բոլոր թռչնազգիներ, բնտանի ու ոչ-բնտանի կենդանիները, թէ ի՛նչպէս բոյն կը կազմեն ու կը շինեն, և համբերութիւնով կը կերակրեն կը զիեցնեն, թեւերով և բնական զէնքերով ի՛նչպէս կը պահպանեն ու կը պաշտպանեն ամեն վտանգներու դէմ: Անոնք անբան են և կ'ընեն լրիւ իրենց մայրական պարտականութիւն, հապա սրչա՛փ առաւել բանականները:

Մայրե՛ր, զիեցուցէք, սնուցէք, հոգացէք, կրթեցէք, զի ձեր սուբբ պաշտօնն է, եւ ուրիշներուն ալ օրինակ եղի՛ք. հակառակը մի՛ գործէք, բնութեան ու Աստուծոյ օրէնքներուն անսաստող մի՛ լինիք, և ո՛չ ալ օրինակ այլոց, որով պատճառ լինիք մեծ զիջողութիւններու ու թերացումներու:

Մայրե՛ր, երբ մանուկներ կը սկսին թոթովել բառեր ու խօսքեր, այդ օրերէն ձեր վրայ նոր նոր պարտքեր ու բեռներ կը ծանրանան. այդ օրերուն ա՛լ կազմած ու կանգնած կը լինի վարժարանը, ու դուք ալ մայրութեան վարժուհիութեան կ'անցնիք: Քանի՛ կը քանչանաք, որչա՛փ կը հիանաք երբ անոնք Մայր ու Հայր բառերը կը գեղգեղեն. այդ երկու անդուգական բառերուն առջեւ դուք ալ կը գոհանաք, և կը մոռնաք ձեր քաջած բոլոր տառապանքները. բայց գիտցէք որ անմիջապէս ուրիշ երկու անդուգական ու յաւիտենական բառեր ալ թոթովել տալու պարտքն ունիք, Բարձ-

րեալ Աստուծոյն և բաղձալի Հայրենիքին անուաները : Այս՝ բոլոր շնորհներուն ու նուէրներուն փոխարինութիւնը պիտի լինի . մին՝ որ բանական հոգին ու ծնունդն ամբողջ շնորհեց , միւսը՝ որ հոգով , ջրով ու օդովը ծնցուց ու պիտի սնուցանէ ու աճեցնէ մարդ կատարեալը :

Մայրե՛ր , դուք ձեր զաւակներուն մայրն էք ու դաստիարակը , իսկ ձեր այրերուն կինը , տուներու տանտիկինը , ընտանիքին խնամատար հրեշտակը : Նախախնամութիւնը՝ ձեզ այդ մեծ պատուին , նուրբ զգացումներուն , փափուկ բնութեան ու բնաւորութեան արժանացած է : Ատոր արժանի ընթացք պէտք է , ու շարժիլ այնպէս որպէս վայել է խնամատար հրեշտակի կոչման : Դուք իբր կին ու լծակից և կողակից , ընկերակից ու հաւասարակից , միասնաբար պիտի աշխատիք բոյնը կազմելու , ընտանիքը վարելու : Լծակցութեան մէջ հաւասարութիւնն է որ պիտի տիրապետէ . ո՛չ մին գլուխ է և ո՛չ միւսը ոտք (սխալ հասկացողութիւնով) , այլ հաւասար են առն և կնոջ պարտիք եւ իրաւունք . և երբ Առաքեալը կ'ըսէ «Այր գլուխ է կնոջ» և նոյնպէս թէ «Կանայք հնազանդ լերուք արանց ձերոց» , շատ ուղիղ արամաբանութիւնով մը կը ճշգուի հաւասարութեան սկզբունքը , զի գլուխը մտածողն է և հրամայողը , որով բոլոր կազմաւորութիւնը մարդուն ըստ այնմ պիտի գործէ . և լաւ գործերը , ուղիղ քայլերը հնազանդութեան արդիւնքն են , ու ամենը ի մի եղանակաւ լորած ու դաշնակցած կը բերեն կատարեալ արդիւնաւորութիւն : Որչափ գլուխը պիտանի է , նոյնչափ մարմնոյն բոլոր անդամները . և իւրաքանչիւրը իր պաշտօնին ու դերին մէջ՝ ազատ ու հաւասար արժէքով : Բայց հնա-

զանդ գործակցութիւնը դուրս կը բերէ ամէն մէկին արժանիքը : Հնազանդութիւն , օրինապահութիւն ու կարգապահութիւն վերցուր մարդէն , տունէն , աշխարհէն , ահա անոնք բնաւ բան մը չպիտի արժեն : Ուրեմն հնազանդութիւն պայման է և ո՛չ ստորնութիւն , և հնազանդ կիներ պարծանքն են տանը , մարդուն ու աշխարհին , գոհարն են ընտանիքներուն , պսակը՝ այրերու գլխին , մեղմացուցիչ անուշ դեղը անուղղայ , խիստ , դէգ , դաժան բնաւորութիւններուն :

Կիներ՛ , ձեր պարտքերը առաքինութիւնով կատարեցէք . զի դուք բոլոր ստացուածքին տէրն էք . ձենէ կախում ունի տան մը կանգնումը , և այնպէս ալ՝ գլուխը . դուք ազդող ու շարժող ուժն էք : Ո՛րչափ բաղձալի է ու սիրալի , երբ ձեր ուժերը հրաշալի բարեմասնութիւններով թրծուած և գերազանց առաքինութիւններով օծուած լինին : Կիներ՛ , ժրագլուխ եղիք և իմաստուն , ինչպէս Սողոմոն իր Առակաց գրքին մէջ կ'ըսէ . «Ժրագլուխ կինը իր էրկանը պսակն է» : «Իմաստուն կիները իրենց տուները շինեցին , իսկ անզգամները իրենց ձեռքովը կործանեցին» : «Պարկեշտ կինը Տիրոջը տուրքն է» (Սիրաք ԻԶ .) :

Սողոմոնի գեղազիւ վրձինով վրձնուած սա տողերը միշտ կարգալ կ'արժէ . «Առաքինի կինը ո՞վ կրնայ գըտնել . անոր գինը գոհարներէն շատ աւելի է . անոր էրկանը սիրտը անոր վրայ վստահ է , ու աւարի կարօտ չըլար : Անիկայ իր կենաց բոլոր օրերուն մէջ անոր բարիք կը բերէ և ոչ թէ չարիք : Բուրդ ու քթան կը վնտռէ , և ուղած ձեռքովը կը գործէ : Անիկա վաճառականի նաւերուն կը նմանի . իր հացը հեռու տեղէն կը բերէ : Եւ անիկա գիշերով կ'ելլէ , ու տանը մարդոցը

կերակուր և իր աղախիններուն բաժին կուտայ: Աբաթ մը վրայ կը խորհի ու զանիկա ծախու կ'առնէ, և իր ձեռքերու պտուղէն այգի կը անկէ: Իր մէջքը զօրութիւնով կը պնդէ, ու իր բազուկները կը զօրացնէ: Իր վարտակին աղէկ ըլլալը կը հասկնայ. անոր ճրագը գիշերը չի մարիր: Իր ձեռքերը իրիկին կ'երկնցնէ, ու ափովը բոքը կը բռնէ: Ձեռքը աղքատին կը բանայ, ու բազուկները կարօտներուն կ'երկնցնէ: Իր տանը մարդոցը համար ձիւնէն չի վախնար. քանզի բոլոր ընտանիքը կրկին հանդերձ հագած են: Իրեն ծածկոցներ կը չինէ: Իր հանդերձը բեհեզ ու ծիրանի է: Անոր էրիկը կը ճանչցուի դռներուն մէջ, երբոր երկրին ծերերուն հետ կը նստի: Կտաւ կը գործէ ու կը ծախէ, և վաճառականներուն գօտիներ կուտայ: Զօրութիւն ու փառք կը հագնի. ու ետքի օրերը պիտի ուրախանայ: Իր բերանը իմաստութիւնով կը բանայ, և իր լեզուին վրայ քաղցրութեան օրէնք կայ: Իր տանը ճամբաները կը քննէ, և ծուլութեան հացը չուտեր: Անոր տղաքը կ'ելլեն ու զանիկայ երանելի կ'անուանեն: Անոր էրիկն ալ զանիկա կը գովէ ըսելով. շատ աղջիկներ առաքինի եղան, բայց դուն ամենէն գերազանց եղար: Վայելչութիւնը սուա է, ու գեղեցկութիւնը ունայն է. սակայն Տէրօջմէն վախցող կնիկը պիտի գովուի: Տուէք անոր իր ձեռքին պտուղէն, ու անոր գործքերը դռներու մէջ գովեն զանիկայ:» (Առակ. ԼԱ. 10)

Ահա մի գեղեցիկ պատկերաւէջ, որուն մէջ կինը կը յայտնուի այն գեղեցիկ առաքինութիւններովը, որուն գլխին օրհնութիւնը և շնորհն են որպէս ծաթող արեւ, ու անոր հանդերձանքը շնորհալիութեան ու տիպար ջանադրութեան, որ ամեն դռներու մէջ պիտի գովուի խօ-

սող բերաններէ: Ահա՛ այսպիսի կիներ տուներու օրհնութեան պատճառը պիտի ըլլան, և միջոցը երկնքի խաղաղութեան հովանաւորումին:

Կին մը որ իր էրկան, զաւակներուն ու երկնաւոր Հօր կը նուիրուի ամբողջութիւնով, տունը՝ Աւետեաց երկիր մը, ընտանիքը՝ Արեւելքի Եդեմը կը դարձնէ: Իմաստուն, ժրագլուխ, աշխատող, առաքինի, ազնիւ, հաւատաւոր, ազգին նուիրուող անձնուէր կիներու պատմութիւնները շատ շատ են. անոնց օրինակին հետեւեցէք, անոնց ճամբէն քալեցէք, ու դուք պիտի լինիք նկարներ, դէմքեր, պատկերներ, որոնց վրայ կը լրանան ու կը ցոլանան իմաստութիւնը, ժրագլխութիւնը, և որ աւելին՝ պարտաճանաչ մայրը, որ տուններու սիւնն են:

Մայրեր ու կիներ, ձեր ծոցէն դուրս պիտի գան օրինակներ առաքինութեան, տիպարներ պարկեշտութեան, բարեպաշտութեան եւ ազնուութեան, և որոնցմով է որ ձեր գլուխները պիտի փայլին իբրեւ պսակ ու դափնիներ, անոնց գլխին ու ճակատին՝ սրբութեան, արդարութեան ու լուսաւորութեան երբեակ ճաճանչները:

Կիներ անտեսագէտ ու խնայող ըլլալու են: Այրը որչափ որ պիտի շահի ու վաստակի, կինը պիտի կարգադրէ ու տնտեսէ. այրը պիտի մտածէ ու գործէ, կինը պիտի կարգաւորէ ու դասաւորէ. այրը պիտի պահպանէ, կինը երջանկացնէ, այրը պիտի քրտնի, իսկ կինը քրտինքի այդ կաթիլներովը պէտք է դրախտ մը հասցնէ տուն Եդեմին մէջ, ամէն գեղեցկութիւնով ու բարիքներով լի: Այրը եթէ խտանայ, կինը պէտք է մեղմէ, երբ ան ցաւի, ինքը սիրով: Այրերու ձախողանքը ու

որոնք շատ անգամ կամքէ անկախ պատճառներէ կուգան, երբեմն շուկայէն ու ընկերներէն, ասոն մը գործէն ու անհաշիւ մսխումներէն, ահա այն ատեն կարող կ'ինը, կ'որովի տանտիկինը, անկեղծ կողակիցը, հաւասարակից ընկերակիցը պէտք է դուրս գայ առնական կամքով, ու կնոջ մը փափկութիւնով՝ բաժնելու ցաւը, դարմանելու վնասը, փրկելով այսպէս՝ տուն մը ու ընտանիք թշուառութիւններէ:

Կիներ որչափ ծուլութենէ, նոյնչափ բամբասանքէ պէտք է փախին, որչափ շռայլութենէ, նոյնչափ տնաւեր նորութիւններէ, որոնք խելոռած հեղեղներու պէս կը քշեն կը տանին ինչ որ տուն-գաշային մէջ գոյութիւն ունի: Կինը պարկեշտ տանտիկին ու համեստ կին ըլլալու է, հնազանդ ամուսին և բարեմոյն լծակից. կինը ընտանիքի պահապանը, տանը սովորութիւններուն աւանդապահը լինելու է, զի տան մէջ ոգին է ու ընտանիքին սիրտը. աննենգ ոգին ու անկեղծ սիրտը բուն սիւններն են, որոնց վրայ հեծած է ամեն ծանրութիւն. կինը տանը վայելուչ զարդարանքը, ընտանիքի չնորհն է, հարստութեան, ուրախութեան աղբիւրն է. կինը տանը բժիշկը, ընտանիքի հիւանդապահն է, և անհրաժեշտ ամեն գործերու ու պէտքերու հոգատարն է: Ուրեմն ըլլալու է հաշուող մատակարար, խոհեմ անտեսագէտ, չափաւոր ծախսող, վայելուչ յարգարող, մաքուր և առողջ կենցաղի առաջնորդ, չնորհալի քաղաքավար, քաղցրալեզու խօսող, և պարզասէր հագնող:

Մայրե՛ր, փայլեցնելու էք առաքինի վարք, խոհական բարք, ազնիւ ընթացք, սուրբ ու զգայուն սիրտ, բարձր ու հրեշտակային ոգի՝ մարմնոյ մը բարոյականին. կրելու էք չնորհազարդ գլուխ, իմաստուն նայուածք,

ամօթխած այտեր, մտածող միտք. և ասոնցմով պիտի կրնաք տուները շինել, ինչպէս կ'ըսէ Սողոմոն. «Իմաստութիւնը իր տունը շինեց»:

Դուք նաեւ դաստիարակներն էք ձեր զաւակներուն. անոնց կրթութիւնը ձեզնից կը պահանջուի, ձեզնից որ ո՛չ օտար դաստիարակներ էք և ո՛չ ալ վարձուոր: Սշխարհ Արարատ գիտէ թէ քնութիւնը այդ պարտաւորութիւնը բեռցուցած է ձեզի, ու դուք սիրով կը տանիք այդ, ու մէկը չպիտի կրնար անցնիլ տեղը անոնց, որոնք հայր ու մայր կը կոչուին: Ի՞նչ են ձեր պարտքը, եթէ ո՛չ սորվեցնել այն ամենը, որոնք բարութենէ և ճշմարտութենէ կը բղխին, և որոնց առաջնորդելու վարժութիւնը ձեզնէ լաւին չպիտի վիճակէր: Անոնք սկզբի օրերուն ինչպէս որ կը կարօտին ապրելու համար լոկ ձեզի, բարոյապէս ապրելու համար դարձեալ նոյն կարօտն ունին: Անոնք լոյսին մէջ կ'ոյրեր են, հարստութիւններու մէջ սոսկական աղքատներ. ինչպէս լոյսը խաւարէն չեն կրնար զանազանել, անանկ ալ չարը բարիէն: Դուք էք որ տարիներու համբերանքովը ու համբանքովը պիտի տեղաւարէք մատղաշ մտքերու և սրտերու մէջ բարիին գիտութիւնը, լոյսին չնորհները: Դուք էք սկզբնական աղբիւրը՝ ուսկէց կենդանի և ուռգուն պիտի հոսի բարին ու պիտանին:

Բարին սորվեցուցէք, լոյսին առաջնորդեցէք: Եթէ ծառը բարի է պտուղն ալ բարի պիտի լինի, իսկ եթէ չար՝ չար: Մանկացեալն ալ այս կը բարբառէր. «Մարդ բարի ի բարի գանձուց սրտի իւրոյ բղխէ զբարի և մարդ չար՝ ի չարէն բղխէ զչար»: Որոշ է թէ մանուկ մարդերու սրտի գանձարանին մէջ ամբարածը օր մը պիտի արտաբերի, ուրեմն այդ ամբարումը գիտակցաբար և

վճռաբար, հմտօրէն ու պատշաճօրէն ըլլալու է. դուք հոգածու էք, որ կաթը իր ժամուն տրուի, օրօրօցը իր ատենին զրուի, զգեստը իր ժամանակին հոգացուի: Այո՛, նիւթական բարիք երբեք չէք խնայեր դուք. բայց առանց բարոյական բարիքի և հոգեկան կրթիչ դաստիարակութեան չէ կարելի ճշմարիտ բարիքներ տուած ըլլալ զաւակներու, բարիքներ՝ որոնք մնայուն ու իմաստուն, իրական ու ճշմարիտ լինին: Սորվեցուցէք, կրթեցէք, մարզեցէք առողջութեան, մաքրութեան, ազնուութեան, չարքաշութեան, փոխադարձ պարտականութեան, հեղուկեան ու համբերութեան ծնողասիրութեան, ընտանեկան յարկի յարգանքին, մեծերէ պատկառումին, բարիին, ազնիւին, ճշմարտին և ճշմարիտ Աստուածաշատութեան, որ ձեր պարտքը կատարած ըլլաք: Զգոյշ եղիք ձեր արդուզարդին, խօսեւէակերպին, մտխումբին, կեանք կենցաղին, զի դուք հայելիներն էք. ձեր զարդերը ատենք են, ձեր ոսկի մանեակը, բազկի գոհարազարդ ապարանջանը, ամենքը ձեր բարի ու կիրթ զաւակներն են, ինչպէս Իտալացի կին մը զաւակները կը ներկայացնէր իբր գոհար ու մարգարիտ և բան մըն ալ աւելի, անոնց՝ որոնք իրենց արդուզարդին ու պաճուճանքին վրայ սոնքացողներ էին:

Երբեք մի յաւակնիք վատահոլութիւն ունենալ ձեր հարստութիւններուն, որոնք բաւականօր ըլլան ձեր զաւակներու բոլոր պէտքերուն ու մինչեւ անոնց ծերութեան հասցնող, եթէ կրթուած ու դաստիարակուած չեն. ու երբ այդ փոյթը ունեցած չէք, ամենամեծ մարդասպանութիւնը կատարած կը լինիք: Փորձերը այնչափ պերճախօս են և օրինակները շատ անգամ թարմ, թէ անոնք որ փարթամ հարստութիւններու տիրացած են ու

զուրկ գտնուեր են իրական դաստիարակութենէ, ահա մտխեր շտալեր են անպատուաբեր ճանքներով, և երբեք՝ օգտակարութեան մը համար: Այսպէս անդաստիարակ, անկիրթ, անուսում ժառանգորդներ՝ հայրենի ու մայրենի հին ճոխութիւն ու հարստութիւն սպառելով, վատնելով աղքատացեր և թշուառներու խումբը շատցուցեր են. այսպէս յետամնաց զաւակներու ժառանգորդներու համար ճշմարիտ ու ուղիղ և մնայուն բարիքը միշտ և միայն հիմնաւոր դաստիարակութիւնն է:

Ուրեմն դաստիարակեցէ՛ք. թող գիտնան թէ պարտաւոր են նախ ձեզի՝ ծնողացդ՝ հնազանդ ու երախտագէտ գտնուիլ, նոյնպէս և աւելի՝ երկնաւոր ամենաբարի ծնողին, պարտաւոր ու պարտական՝ ցեղին ու ազգին: Մեծցուցէք ձերինները մարդկութեան, ազգութեան և Ամենակարողին ծառայող ու անոնց պարտաւորող, որ այդ ուղիով դէպի հոն հասնին ուր մինափ կատարելութիւնը կը կարգացուի: Ո՛րչափ կիրթ այնչափ քաջ, քանի՛ առողջ այնքան սրտոտ, որչափ անձին աշխատող նոյնչափ պատուին, որչափ մտքով զարգացած այնքան սրտով բարեկրթուած, որչափ հաւատացեալ նոյնչափ բարեպաշտ եկեղեցասէր, երկիւղած. այդպէ՛ս պատրաստեցէք:

Մայրենի լեզուին մեծ հոգ տարէք, յետոյ օտար լեզուի, նոյնչափ տիրող լեզուին. մի մոռնաք կրօնի դասերը: Օրօրօցէն սկսեցէք եղանակել հայրենիքի երգերը, աներկիւղութեան եղանակները, ու չէ թէ ձեր հանգստին համար շատ անգամ փոքրերը վախցնէք թէ էլը եկաւ, գալլը գնաց, լոյսին լուր պիտի տամ. քիւրսն եկաւ, մօրուք պապան քեզ կ'ուտէ: Գիտէ՞ք որչափ գէշ կ'ազդէ մանուկ սրտերուն, ու այդ երկիւղը մինչեւ ծե-

բութեան կը գնայ. դո՛ւք պարտաւոր էք սորվեցնելութե ոչ էլ կայ և ոչ ալ գել, ոչ փէրի կայ և ոչ քրդ մրգ աղեկներ, այլ թէ մարդ վախնալու չէ ոչ քիւրաէն և ոչ սա ու նա եղած ու չեղած ուժերէն: Ամեն տղայ ազատ մեծցնելու է, ու ծառայ լով ազատութեան: Եթէ տալ պէտք է ատոր գնման մի փոխարժէք, մինչեւ իսկ արեւ ու արիւն տալու է:

Ուսուցէք այս, նոյնպէս և աւելին՝ աղջիկներուն թէ կեանքը սուղ է ու պատիւը սուրբ, վեհ ու երկնային, և զայն պաշտպանել ամէն գնով ամէն աղջկան պարտքն է: Ինչո՞ւ ամէն օր կարգանք, ինչո՞ւ ամէն օր լսենք թէ այս ինչ աղջիկը փախցուցած են, այնինչը պղծած, ուրիշ մը իսլամացուցած. կին մը բռնաբարած են, ուրիշ մը լլկեր են, և ինչո՞ւ լեռնորդիներու, և կամ ուրիշ ցեղերու չի պատահիր, և ինչո՞ւ այս ստորնայուցիչ դիրքին իջած լինինք. և կամ մերոնք ինչո՞ւ սուղ չի ծախեն պատիւնին, և կամ ինչո՞ւ քաջութեան օրինակ մը չըլլան. և յանդգնողներն ալ մի լաւ դաս առնեն թէ՛ հայ աղջկայ կամ կնոջ պատիւի հետ խաղալ հեշտ գործ չէ:

Դաստիարակ մայրեր, ա՛լ բաւ է որ երկչոտներ ու լալկաններ զիեցուցիք. շատ հեռի կը գտնուիք նախնի մեր զիւցազն մայրերէն, որոնք Վահագներ, Տիգրաններ, Թորոսներ, Թաթուլներ զիեցուցին, Շուշաններ, Զապէլներ, Կատարինէներ ծնցուցին. քիչ մըն ալ ու աւելի առիւծի կորիւններ, ինքնութեան, գոյութեան կրոււին, պատիւի պահպանումին մարտիկներ ու մարտկուհիներ ծնեցէք ու մեծցուցէք: Պատմութիւնը ատանկներու շարք մը ունի, որոնց առջև պէտք է խոնարհինք ու ճամբներէն վեր անոնց քայլենք: Սրտոտ ու զիւ-

ցազն մայրեր պատրաստեցէք, որ կորիւններու ծնունդ տան և առիւծներ մեծցնեն, որոնք տան ու կեանքին, ինչքին ու պատուին, ցեղին ու հայրենիքին մեծութեան ու փրկութեանը կուրծք տան:

Զինուորութիւնը ա՛լ իրականութիւն է, ուրեմն այնպէս մեծցուցէք ձեր զաւակները, որ կարենոն տոկալ ամէն չարքաշ կեանքի և աներկիւղ գնան պարտքի ճամբէն, ձեր անոնց տալիք վերջին նուէրը լինի կա՛մ մահը կամ ազատութիւն՝ պատերազմի յաղթանակէն:

Տղաներ այսպէս. իսկ աղջիկներու դաստիարակութիւնը լինի տոհմային, չէթէ օտարախտէն բռնուած՝ ձեր աղջիկները սալօնի աղջիկ պատրաստէք, այնպէս հեղգ, մեղկ, շուայտ ու մխող, թեթեալարօյ: Խիստ ուշագրութիւն դարձուցէք նախ մայրենի լեզուի հմտութեան, երկրորդ առտնին աշխատութեան, մաքուր հայերէն խօսին գրեն, Ս. Գրոց ու Հայ. Պատմութեան տեղեակ լինին. նաև աւուղ, մաքրող, կարող կարկտող, եփող լուացող ըլլան: Մի խօսք, պատրաստելու էք հայ աղջիկը, տանտիկինը, գիտակ մայրը, չէ թէ պաճուճանքը սիրող, պչրանքի հոգի տուող, ներկերու և կեղծ չպտրներու սիրահարող, իր լեզուն թողած սա ու նա լեզունով բարբառող, և աստնկով տուն, զաւակ, ընտանիք ձգած սալօններու մէջ դեգերողը ունենաք:

Խայթող, գայթող ընթացքներու հետամտողներու շարք մը մէջ տեղ մի բերէք: Երեւալու, հաւնուելու, իրը չեղածը ծախելու իմաստակներ մի՛ մեծցնէք: Ուսուցէք որ չղարչէն աւելի գիրքը, բեհեղէն աւելի թուղթը սիրեն. պարէն աւելի տան գործերը, դաշնակէն աւելի ընտանիքի հոգը նախասիրեն, տուններու եւ մարմնի ճոխ արդուղարդերէն աւելի գրադարաններու

պէտքը նախընտրեն: Սովորեցուցէ՛ք թէ աղօթել պէտք է, Աստուծոյ հետ հաղորդակցութիւն ունենալու համար: Ասով յաւիտենին ճշմարտութիւնը, անսահմանին արդարութիւնը պիտի ունենան: Ուսուցէ՛ք թէ օգնել պէտք է ամէն անոնց որոնք օգնութեան և գթութեան պէտք ունին:

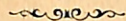
Դիտնալ պէտք է թէ՛ քրիստոնէական սէրը պարտաւորիչ է, անձնութեան գաղափարը ստիպեցուցիչ. մաքուր բարոյականը ամէն մարդու համար մեծ գրամագլուխ է և երկնից Ս. Թագաւորութեան ճամբան: Պատիւը ամուր բերդ է ու պահնէշ. ով որ զայն չկարենայ պաշտպանել, ամէն թշնամի ազատ ելումուտ պիտի ընէ, ամէն մի հարստութիւն խորելով: Մայրե՛ր, կենդանի և աչքառու օրինակով ցոյց տուէ՛ք, գործադրեցէ՛ք այն ամենը որոնցմով պիտի կրնան պատրաստուիլ մարդերը:

Մարդիկ՝ այդ թէ կին, արու թէ էգ, գիտնան իրենց բոլոր պարտականութիւնները սկիզբէն մինչև վախճանին: Տունը, ընտանիքը, ազգը, կրօնը, ծնողը, զաւակը, ամենը ասի կը պահանջեն:

Քրիստոնէութիւնն ալ իր բաժինը կը պահանջէ. անորը երբէք մի մոռնաք: Ձեր ու Ձերիներուն կեանքը խնկաման ըրէ՛ք ու աղօթքը՝ խունկ, ու ծխեցէ՛ք ամէն օր Աստուծոյ տաճարներուն մէջ, ու ծուխը ծառանայ մինչև վերը շնորհաց աթոռը ու հոնկէց հասնի Ձեզ այն ամենը որով օր մը առաջնորդուիք անանց կեանքին: Անանց կեանքը գերադասեցէ՛ք ու ունեցէ՛ք. ինչո՞վ, եթէ ո՛չ աղօթքով:

ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ

Զաւակներու պարտքն է ճանչնալ իրենց ծնողները. ծնողական այնչափ սիրոյն, գորովին ու հոգատարութեան անկշռելի չափն ու քանակը կշռադատել ու ճանչնալ հարկաւոր է. աշխարհի վրայ չկայ ծնողէն դատ մէկը որ կարենայ այնչափ գորովով ու խանդաղատանքով սիրել և մինչև իսկ կեանքն ու հոգին տալ անհաշիւ ու շատ անգամ անմտած: Այս ծնողական սիրոյն փոխադարձը զաւակները նոյն սիրովը, և լեցուն յարգանքով ու փոխարինութիւնով վճարելու են: Հօր ու մօր հրամանները յարգել ու հպատակիլ, անոնց գծած ուղիէն քալել, ցոյց տրուած ճամբէն գնալ, գծուած օրէնքներէն պատկառիլ, կանոններէն չընդվզիլ, տան իշխանութեան, ընտանիքի կարգադրութեան, և մէն մի գրուած ու տրուած պարտաւորութիւններուն տեղի չտալ, ու համբերանքով ու համակրանքով ջանալ պարտաւորութիւննին է:

Զաւակներ՝, ձեր ծնողներ աղքատ ըլլան թէ հարուստ, ռամիկ թէ գիտուն, արուեստաւոր թէ իշխանաւոր, երկրագործ թէ պաշտօնեայ, այո՛, ձերն են և ձեր ծնունդին պատճառը, ձեր սնուցումին աշխատողները, անկողնի սնարին հսկողը, չարէն զգուշացնող ու ու բարիին առաջնորդող. մի խօսք, ներքին ու արտաքին մարդուն քանդակող, կռող կոփողը: Ու դուք

սիրով ու նոյնքան հլու հպատակութիւնով, հնազանդ ոգւով պէտք է ապրիք խրճիթի թէ պալատի մէջ, որ ձեր ծնողացն են:

Գիտցէք թէ աշխարհի վրայ ոչ մի օրէնք գոյութիւն չունի, որ զաւակները ազատ կացուցանէ տան պարտաւորիչ, ընտանիքի բաղկացուցիչ իշխանութենէն. միայն մէկ սէր ու պարտաւորութիւն աւելի է քան երկրաւոր ծնողներու պարտաւորութենէն ու սէրէն, ու այն ալ Աստուծոյ սէրը, ու Անոր հանգէպ պարտաւորութիւնները: Ինչպէս տէրն մեր Փրկիչը կ'ըսէ. «Ով որ իր հայրը ու մայրը ինձմէ աւելի կը սիրէ, ինձի արժանի չէ»: Արդէն շատ որոշ է և ուղիղ դատուած, թէ երբ մէկը զԱստուծոյ չի սիրեր իր անձէն, հոգիէն, ինչքէն աւելի, չպիտի կրնայ նաև սիրել իր ծնողը այն պէս որպէս պարտաւոր է: Երկրաւորը երկնաւորի մանրանկարն է և հեռանկարը:

Զաւակնե՛ր, երբ դուք բոլորովին խելամուտ լինիք աշխարհին ու իրերուն, մարդերուն ու կեանքերուն, այն ատեն պիտի կրնաք խելամուտ ըլլալ թէ ծնողները որչափ անգամներ բարձրագոյն զոնողութիւններով, քրտինքով ու արիւնով լրիւ պէտքերու կը հասնին, ու կը լեցնեն պահանջներ ամբողջ, փափաքնիդ ողջ: Գիտէք, երբեմն ալ խստապահանջ ու անհաշիւ կը գտնուիք. անոնց քուրը խռոված, հանգիստը կորած, անձը մաշած, կեանքը չիջած, հարստութիւնը մխտուած, երիտասարդութիւնը ալեւորած, վայելքը մոռցած, բարիքը շատ անգամ անտեսուած, և միայն ձեզի համար ապրուստի, ապրումի և զարգացումի համար, ամէն վտանգ աչքի առած, ամէն փորձանքի կուրծք տուած, բոլոր դժուարութիւններու գրոհ տուած, յաղթած ու յաղթուած,

բայց իրենց ծնողական սուրբ պարտքը կատաած, ըլլալու պարտաւճարումովը գոհացած և գիտակցութիւնովը յագեցած են:

Ուրեմն դուք ի՞նչպէս փոխարինելու էք. անհոգութիւնով, ծուլութիւնով, անտարբերութիւնով, անքաղաքավարութիւնով, անպատասխանատու ընթացքով թէ աներախտագէտ ոգւով: Ո՛չ, ու դարձեալ ո՛չ, այլ խոնարհութիւնով, պարկեշտութիւնով, հոմբերութիւնով, աշխատութիւնով, հնազանդութիւնով, սիրով, յարգանքով, քաղցրութիւնով, պատկառելով, ամեն պէտքերնին հոգալով ու պահելով: Ըլլալու էք հիւանդութեան խնամող, ախտաւորութեան դարման հոգացող, դժբաղդութեան օգնող, թշուառութեան հասնող, արուամութեան մխիթարող, անկարողութեան նեցուկ, ծերութեան պաշտպան, ինչպէս Սիրաքի իմաստութիւնը նոյնչափ որոշ կը գեղադրէ. «Որդեակ, քու հօրդ ծերութեան օգնական եղի՛ր, ու զայն մի՛ տրամեցնէր իր կեանքին մէջ. և եթէ խօսք հասկնալու կարողութիւնը պակսի, ներէ՛ անոր, և քու ուժովդ մի՛ անպատուեր զանի: Որովհետեւ հօրը ողորմած եղողը Աստուծոյն չպիտի մոռցուի: Քու մեղքերուդ համար քեզի չարիք պիտի դիպուի, և քու նեղութեանդ օրը զքեզ պիտի յիշէ վնասի համար. և ինչպէս տաքութիւնը սառը կը հալեցնէ, նոյնպէս քու մեղքդ քեզ պիտի հալեցնէ: Աստուծոյ հայոյիչ կ'ըլլայ անիկա, որ իր հայրը կ'անարգէ, և իր մայրը բարկացնողը Տէրովը անէծքը պիտի ընդունի»:

Դուք մինչև գերեզմանի դուռը պարտաւոր պիտի լինիք: Այո՛, բարի և ազնիւ զաւակներ որդիական պարտականութիւններու մէջ չեն թերանար, ինչպէս անոնք

գործնականապէս ու շօշափելիօրէն զաւակներու համար չեն խնայած :

Ուրեմն մի՛ թերանաք : Եթէ թերանաք ու ծուլանաք, անանկներու կարգը պիտի անցնիք որոնք անխրատ, անհնազանդ, անառակ, անպիտան, ապերասան, ապերախտ, կռուազան, ծնողամերժ, ստահակ, անբարոյ ու միշնչե ոճրագործի կեանքով կ'ապրին : Գիտցէք թէ անոնց կեանքը ողջոյն և միշնչե ծերութիւն անգոհնելի, այսպանելի պիտի ըլլան ամենուստ և յերկնուստ միշտ դատապարտելի և վախճանին խղճալի ու ողորմելի :

Ասանկներու օրերը զժաղգութեան շարք մը, և տարիները ցաւագին կեանքի մը քաշքշուիլը պիտի լինի : Հապա ծերութիւննին, ինչ սոսկալի ու անուշիկ ճգնաժամերով պիտի քրքրուի ու քայքայուի : Ասանկները չէ թէ սպառող պիտի լինին ծնողական գութն ու գորովը, կայքն ու գոյքը, անունն ու պատիւը, արեւն ու օրերը, պատիւն ու սրբութիւնները, այլ և իրենցն ալ պիտի սպառի, և ստորնաքարչ ու գեանաքարչ սողոսկումով մը պիտի անցնին հատած ու մարած աշխարհի ու երկրի վրայէն ու ցլաւիտեան :

Պէտք է ջանաք դուք Յակոբի նման ծնողին օրհնութիւնը առնել : Եսաւը թող ձեր մօքի ուշքը գրաւէ, թէ նա կորսնցուց իր իրաւունքը, այն ատենը որ մասնաւոր առաջնութիւն մը ունէր անգրանկութիւնը ու յարգի էր և յարգելի անդրանիկը, բայց յոռի վարք ու բարք ամենը կորսնցնել կուտար նոյն իսկ երկվայրկեանի մը մէջ : Մի մոռնաք այս դասը ու չպիտի մոռնաք պարտականութիւններու շարքը . նոյնպէս և ձեր ծնողներու ձեզի ըրած բարիքը, երկնաւոր Հօր շնորհները, ու այն ատեն Յակոբի նման օրհնութիւն պիտի առնէք,

օրհնութիւններ, որոնք ձեր մէջը կենդանի պիտի պահեն ազնիւ ու առաքինի կեանքի ամեն ծիլերն ու ճիւղերը, և գեղեցիկ զաղափարներու, մաքուր ու ջինջ զգացումներու մշակումը միշտ անցուն ու կենսունակ պիտի թողուն . նուիրական ձգտումներու, սրբազան փափաքներու բողբոջիլը պիտի ծաղկազարդէ անձ ու կեանք, միտք ու սիրտ . ձրի բաշխուած ու շնորհուած պարգևներ ամենուստ ու յերկնուստ, որոնք ձրիատուր և անխտրապէս ժամանակին կը տրուին, ընդունիլ ու պահել պարտիք . ով որ շատ խնդրէ շատ պիտի տրուի :

Սողոմոնի գոհար խօսքերը մտիկ ըրէք ու մանեակ, և պատուական պարբերութիւնները՝ ճակտի պսակ . «Որդեակ քու հօրդ խրատը մտիկ ըրէ, ու քու մօրդ օրէնքը մի՛ մերժեր . քանզի անոնք քու գլուխդ՝ շնորհաց պսակ և քու պարանոցդ մանեակներ պիտի ըլլան» : (Առկ. Ա. 8—9)

Տղաքներ, դուք ինչպէս ծնողներու պատուէրները պահելու պարտաւոր էք, նոյնչափ ալ ձեր դասատուներունը, երբ երկրորդ ու բուն վարժոցին կ'որդեգրիք, ու կ'աշակերտիք : Գիտցէք որ ինչ գուրգուրանքով, ինչ գորովանքով որ զձեզ խնամեցին, սիրեցին ու առաջնորդեցին, նոյն և պիտի գտնաք դասատուներէն, ձեր մտաւորական ծնողներէն : Դուք ձեր ծնողներուն պաշտաման գեղեցիկ առարկաներն էիք, նոյնպէս և դասատուներէն պիտի ըլլաք, քանդակուած, կոփուած գեղեցիկ արժող արձանները՝ այնչափ թանկ ու հանք :

Դպրոցները որչափ ալ նախակրթարան ու միջնակարգ վարժարաններ ըլլան, դարձեալ ձեզի ուսուցած պիտի լինին այն՝ որ ձեր դպրոցական քայլին սկզբնաւորութիւնը, և նոր թեւակոխած կեանքին նախաքայերը կը գծէ :

Աշակերտներ, դուք երկու յարկերուն՝ Տունին և Դպրոցին մէջ ձեզի տրուած ուսումներուն հետեւեցէք, դասաւանդութիւններուն ուշ դրէք, բոլոր ձեր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցէք, որպէս զի տրուած պատուէրներուն համաձայն վարուիք, եւ ուղղութիւնով գնաք կեանքի ճամբէն, որ միշտ կը կարօտի առաջնորդի մը, եւ այդ առաջնորդը պիտի լինի իմաստութիւնը, իսկ օգնականները պիտի լինին կրթութիւնն ու գիտութիւնները: Այո՛, հոն պիտի աշակերտիք և սովորիք. և արդէն աշխարհ ինքնին մեծ վարժոց մըն է, և մարդիկ ամեն հոն աշակերտող: Ով որ կը ջանայ արուեստապետին կարողութիւնները, հմտութիւնը և արուեստին գաղտնիքները ունենալ, նա օր մը յաջողապէս արուեստապետ մը պիտի լինի և իր կարգին ալ նորութիւններ պիտի մտցնէ արուեստին մէջ:

Դասապուշտներու պատուէրները, հրահանգները, թելադրութիւնները ընդունեցէք, անոնց հեղինակութիւնը ճանչնալով. իմաստունն Սողոմոն շատ լաւ և հասկնալի կը խօսի, որ ամենուս ալ կը պատշաճի.

«Որդեակ իմ, թէ որ իմ խօսքերս ընդունիս ու իմ պատուիրանքներս քովդ պահես, այնպէս որ ականջդ իմաստութեան տաս ու սիրտդ հանձարին բանաս, թէ որ դուն իմաստութիւնը քեզի կանչես և քու ձայնդ հանձարին ուղղես, թէ որ զանիկա արծաթի պէս փնտռես ու ծածուկ գանձերու պէս խնդրես, ան ասեմք Տէրոջը վախը պիտի հասկնաս, և Աստուծոյ գիտութիւնը պիտի գտնես. վասն զի իմաստութիւնը Տէրը կուտայ. դիտութիւնը և հանձարը անոր բերնէն է» (Առակ Բ. 6)

«Երբոր իմաստութիւնը քու սրտիդ մէջը մտնէ և գիտութիւնը քու հագւոյդ ախորժելի ըլլայ, խոհեմու-

թիւնը քեզ պիտի պահէ ու հանձարը քեզ պիտի պաշտպանէ» (Նոյն, 10—11:

Դուք իմաստութեան շատ կը կարօտիք, վասն զի ան է որ ձեզ դժպիհ կեցութիւններէ, անխելք վարմունքներէ, անպատշաճ ընթացքներէ ազատ պիտի կացուցանէ. ուրեմն իմաստութիւնը փնտռեցէք և ձեր մտքին զարդը ըրէք ու սրտին հանդերձանք, ու այն ատեն խոհեմութիւն ու հանձար պիտի վաստկիք, և որով պիտի ապրիք ապահով փափաքելի կեանքը և փառաւոր հանդերձաւը:

Դպրոցը հալոց մըն է, ուր մարդ-մեծադէպները քուրայէն պիտի անցնին և դառնան դուրս գան: Ջանացէք որ ոսկի դուրս գաք և ոչ թէ դիրտ դուրս նետուիք իբր անպէտ: Դպրոցը փեթակ մըն է, ուր մարդ-մեղունները պիտի բզզան ու թրթռան գրքերու ծաղկանոցներուն մէջ, և ժողովէն տեսակ տեսակ հիւթերը, և ժրաջան ու մեղուաջան սկսին շինել մեղրի տունը, ուրկէ մեղր հոսի անուշ ու նուշ, ու պահուին ու պահեն ամենը ձմեռուայ երկար օրերուն: Որպէս մեղու, մեղր շինելու և փեթակ ունենալու ջանացէք, և ո՛չ թէ ձպտան նման լոկ երգող լինիք ամբան, ու ձմրան մահացող:

Խնդրելի, սխրալի, ու ընդունելի ժամանակը, նոյնքան երջանակալի ու ուրախալի ժամերը դպրոցականին են. կ'արժէ որ ամէն ճիգ, քրտինք ու զոհողութիւն թափէք: Թէև ճիգեր ամեն իրենց դժուարութիւններն ունին բնականաբար, բայց միակ ձամբան յաջողութեան և կեանքի բարձրացումին՝ այս է, որով պիտի հարթէք ամեն ձամբայ եւ աւազուտ, պիտի վերցնէք բոլոր արգելքներ, պիտի կոուիք ողջոյն թշնամութիւն-

ներու գէմ, որոնք կ'ուզեն ձեր անմեղ ու ամբիժ ճաշկատները խարանել, սիրտը կծել, հոգին ածխացնել:

Աշխատութիւննիդ օրհնութիւններ պիտի բերէ ձեզի. մոլութիւն, մոլորութիւն ու ինկածութիւններ ձենէ հեռի պիտի ապրին, ու մօտիկնիդ պիտի կենակցի առաքելութիւնը, սրբութիւնն ու կատարելութիւնը: Կրթութիւնն ու գիտութիւնն բանասէ են, և ամեն անյաջողութիւններու գեղթափը: Բոլորանուէր նուիրուեցէք գրասեղաններու, թաղուեցէք գրքին ու թղթին ծրարոցներուն մէջ, վասն զի մարդս իմացական ու բարոյական ներգաշնակութեան ու համաձայնութեան մէջ պիտի պահեն, ու դուք պիտի հիմնաւորիք, ճիւղաւորիք ու բեղմնաւորիք: Այն ատեն անուշ քնարներու, խօսող թելերու, բամբ տաւիղներու, հոգեթրթիւ դաշնակներու քաղցր երաժշտութիւնը պիտի նուազուի ու եղանակուի ի ձեզ:

Խնչ են զաւակի և աշակերտի պարտաւորութիւններ. — Ծնողասիրութիւն, մարդասիրութիւն, կրօնասիրութիւն, հայրենասիրութիւն, աշխատասիրութիւն: Խնչ են մարդկային պարտաւորութիւններ. — Մտքի զարգացում, սրտի բարեկրթութիւն, անձի առողջապահութիւն, հոգիի մաքրութիւն, երախտագիտութիւն, հաւատքի տոկոսնութիւն, ջերմեռանդ բարեպաշտութիւն, ցանկալի առաքելութիւն, և լրումն ամենայնի Աստուածապաշտութիւն, որ աղբիւրն է ամենայն բարեաց, իմաստութեան, գիտութեան ու ամեն յաջողութիւններու:

Եթէ դուք զաւակի ու աշակերտի օրերուն չգզաք պէտքն ու քաղցրութիւնը հաւատքին, եթէ առաքելութիւններու ամբողջութիւնն ու արմատը Ս. Գրոց

մէջ չվնասէք, եթէ ձեր փորձութիւններուն, դժբաղդութիւններուն ու թերացումներուն ատեն չըմբռնէք կարեւորը և միակը՝ Աստուածապաշտութիւնը, որ այդ վերահաս վտանգներէն ազատելու ու կրկին յօտին կանգնեցնելու միակ կարողութիւնն է, և եթէ չընդունիք թէ հացի անունդէն առաւել և միակ անունդն է երախտագիտութիւնը առ երկնաւոր բարի Հայրն, դուք անյաջողներ պիտի մնաք ձեր բոլոր կեանքի օրերուն մէջ:

Ուրեմն Ս. Գրքը ձեզի առաջնորդ րբէք, զի այդ գիտութիւններու գանձարանն է, բարոյականի ծնողն է: Դիմեցէք Անոր ու աղօթքին, որ ձեզ յուսադրէ, քաջալերէ, մխիթարէ, բարձրացնէ ու իմաստնացնէ: Աղօթքի գիտութիւնը վահանապատ ոյժ մըն է. անոր ետեւ պաշտպանեցէք դուք ձեզ, ու անով պատրաստուեցէք ամէն փորձութիւններու դիմադրելու: Առանց այդ ոյժին, պիտի ընկրկիք ամենափոքր նեղութիւններու ու փորձութիւններու առջև. և ահա դպրոցն է որ ձեզի պիտի ուսուցանէ ամենը, որով բարի ու պարկեշտ մարդը դուրս պիտի գաք. դպրոցէն հարստացած, պիտի բարեգործէք ծնողին, աղբին ու նմանին: Բարեբաբելը ձեր արուեստը պիտի լինի, և այդ արուեստը բարձրագոյնին պիտի հասցնէ ձեզի. գերբնական գաղափարներու, գերագոյն զօրութիւններու պիտի առաջնորդէ. և ասոնք ալ բարձրագոյն զոհողութիւններով կը ստացուին:

Օ՛ն, ջանացէք ձեր զաւակի ու աշակերտի օրերը անցընել մեթոտիկ աշխատութիւնով, պարտաւորած հնազանդութիւնով, պէտք եղած ուսումով, օգտակար դասերով, մաքուր հաւատով, Նախնեաց գծած ուղիներով. և ահա դուք բաղդին անակնկալները պիտի լինիք: Սի-

րեցէ՛ք տոհմային կրթութիւնը, բարձր ու վարժը. սիրեցէ՛ք, ա՛յո, հայ լեզուն, գիրն ու գիրքը. սիրեցէ՛ք առանին ուսումները, մի անտեսէ՛ք հանդէպ ֆիզիքականի ու բարոյականի՝ երկու այդ մօտիկ դայեակներու ամբողջ ու ողջ պարտքերնիդ :

Լոյսի ակնէն— դպրոց— պիտի սովորիք ամենը. սիրեցէ՛ք դպրոցը, պատկառեցէ՛ք անկէց, յարգեցէ՛ք, պատկառեցէ՛ք ծնողներէ, դասատուներէ որ լինիք ապագայի բաղդն ու փառքը : Սիրեցէ՛ք Եկեղեցին. նա ձեր ծնողն է, Անոր թեւերուն տակ դուք ազատ պիտի լինիք ամեն չարէ, ամեն փորձանքներէ : Ով որ Եկեղեցի չունի կրօն չունի. ով որ կրօն չունի հաւատք չունի. ու ով որ հաւատք չունի կեանք չունի :

Ա Ղ Օ Թ Ք Ը

Աղօթքը՝ բարիներուն երգն է, ու չարերն են որ երգ չունին :

Աղօթքը՝ սրտին վահանը, հոգիին բերդը, ու կեանքին պաշտէ՛ն է :

Աղօթքը՝ զօրաւոր է բանականի աւելի, և անեղ՝ հսկայ Լեւիաթան մարտանաւերէ :

Աղօթքը՝ դեղն է ամենաբոյժ՝ աշխարհ մը լեցուն մեղքերուն, և դեղլթափը Ովկէաններու խորունկութիւնովը յանցանքներուն :

Աղօթքը՝ սրտին լուսինն է ու հոգիին արեւը :

Աղօթքը՝ սրտին աչքն է ու հոգիին դիտակը :

Աղօթքը՝ սրտին նեկտարն է ու հոգիին բանասէն :

Աղօթքը՝ յուզիչ, գրաւիչ, հմայիչ լեզուն է մարդուն ու հոգիին ճարտասան թարգմանը :

Աղօթքը՝ ոսկի սանդուղն է դէպ ի երկինք ելնելու, և արծաթէ կամուրջը՝ մեծ անջրպետին վրայ ձգուած :

Աղօթքը՝ հրեշտակներու բարբառն է ու աստուածային լեզուն :

Ուրեմն աղօթենք Ամենակարողին, Ամենազօրին, որպէսզի չնորհէ բոլոր Եկեղեցիի պաշտօնեաներու եւ սպասաւորներու կարողութիւն, որով կարողանան խըղճամօրէն պաշտօնավարել իրենց յանձնուած պարտաւորութիւններու շրջանակին մէջ, համբերութիւնով ու հմտութիւնով, նոյնչափ անկեղծ ու աննենգ աշխատութիւնով :

Այո՛, աղօթենք բոլորանուէր ու խոնարհ սրտով, որ առատապարգեւ նուիրէ ոյժ ու կարողութիւն բոլոր ժողովրդեան, որով կարողանան տանիլ իրենց ուսերուն դրուած ծանր բեռները, ու հանգչած ու հանգստացած կրկին բեռներու առջեւ չկրճած չլլմորած ու յուսահատած՝ կարենան քալել նեղ ու դժուարին ճանճանքէ իսկ մինչեւ հոն՝ ուր վաստակեալներուն համար կեցած կայ յաւիտենական հանգստաքարը, ու հոն ամեն ոք կարենայ իր բեռները ամբողջ վար դնել ու փոխան առնել բեռներ որոնք թեթեւցած են:

Աղօթենք մարդասէր ազատասէր Փրկչին, մանկացած ու մարդեղացած Բանին, որ եկաւ ողջ աշխարհի մը բեռները թեթեւցնելու, ծանրակուռ շղթաները փրշրելու, երկաթապիլիկ լուծերը վերցնելու, և փոխան տալու է՛ն դիւրատար է՛ն հեղահիւս լուծերը: Հիացիկ ու վերացիկ պատկառանքով մը դիտէ՛, Քրիստոնեայ, դարերու ծոցէն, տարիներու գրկէն թէ՛ Ան ի՛նչպէս սիրով փութաց տառապող, մեռնելու մօտ մարդկութիւն մը ողջ՝ ապրեցնելու համար, մութին ու խոր խաւարին մէջ հծծող ու հառաչող շրթներն ու սրտերն աղատելու, անանկ ալ հաւատով լի եկաւ սատանի ու բռնակալի գերութեան, դժոխային տարտարոսներու մէջ տապալակող հոգիները մշտնջենապէս փրկելու. բերաւ իր հետ լոյսի զօրաւոր լուսարձակներ, ճակտին՝ երկնքի չափ լեցուն աստղերով, այտերուն՝ որեւ լուսինով, շրթներուն՝ կեանք չնորհող շունչով, լեզուին՝ քաղցրալի բարբառներով, ու սրտին՝ լեփ լեցուկ Աստուածային սիրով մը. ու իջաւ ի խոնարհ՝ հո՛ն թողնած կառքեր հրեղէն, թեւեր ու թռիչներ բոցեղէն, հո՛ն ձգած զուարթունքներու մեղեղմները, հրեշտակներու հիաքարբառ ալելուները, ու ե-

կաւ մեղքի խորունկ ձորերուն, յանցանքի չեչոտ ու տատասկոտ ձերպերուն և նամէտ ծմակներուն, որոնց մէջ ինկած, լքուած, քայքայուած, գօտացած, քարաքոսած, բորբոսած, ժանգոտած, մոլորած, անառակացած կեանքերուն դարաւոր վայելչներն ու հծծիւնները լսելու. ձայնեց, եղանակեց հայրաբար, հովուաբար ու սիրավառ, և առաւ գրկին, դրաւ ուսին, լուաց արխնով, սրբեց խաչանիշ դրօշով ու ճանբեց առաջնորդեց այն Տունը որ Հօրն էր, իրենցն էր և որ իրենք կամովին թողնած պանդխտացած էին ու հարստութիւննին սպառած, մինչեւ խողերու կերակուր-եղջիւրներուն ալ զիջած էին, ու դարձեալ կը զլացուէր:

Աղօթենք գեանամած, պաղատինք ձեռնամած, երկրպագենք բեկեալ սրտով անօրինակ Հեղին, անսման խոնարհին որ իրեն աշակերտող, Տաճարին սպասաւորող ծառաներուն տայ նոյն հեղութենէն, նոյն խոնարհութենէն բաժին մը, որ միայն իրեն յատուկ է, բայց գոնէ փոքր միեւնոյն ատեն առատ բաժին մը չպիտի զլանայ:

Այո՛, թող չնորհէ, պարգեւէ, նուիրէ, որպէսզի հովիւներ այդու օրինակաւ հովուեն, խնամեն, սպասաւորեն հօտերնուն. ու ժամանակնին, կեանքերնին նուիրելով՝ անոնց համար ապրին, անոնց հետ արտասուեն, ու միասին խնդան:

Այո, թող ժողովրդին ալ չնորհէ նոյն այն հեղութիւնը, որով կարենան ամեն դժուարութեան տոկալ, նոյն այն խոնարհութիւնը, որով կարենան բարձրանալ մեղքէն ալ, յանցանքէն ալ և ամեն ինկածութենէ ու թրշուառութիւններէ: Աստուածային սիրովը թող վառէ բոլոր կուրծեր հրավառ ու լանջքեր սիրավառ, ու այդ ամբողջ հրդեհի վառուածքը այո՛, պիտի լուսաւորէ ա-

մենքը, ու ամենը մէկի ու մէկը ամենին համար պիտի ապրին:

Աղօթենք շնորհաց Ս. Հոգիին, մշտնջենական Մխիթարիչին, յաւիտենական Սրբութեանն ու Իմաստութեանը, աղօթենք Անոր՝ որ խոստացուածն է թէ Ան պիտի դրկեմ ու Ան ձեզ պիտի մխիթարէ:

Ու մանաւանդ Հայ ազգը որչա՛փ և քանի՛ անգամներ պէտք ունի յաւիտենական այդ Մխիթարիչին, իր մահերուն համար որոնք աշխարհք մը կը լեցնեն, իր արցունքներուն, որոնք ուկէաններ կը կազմեն, իր թշուառութիւններուն՝ որոնք Բաբելոնի աշտարակներ կը կազմեն, իր աւերներուն համար որոնք սիրտ ու հոգի կը նշգրտեն:

Աղօթենք որ Ան բոլոր հոգիներուն մէջ հանգչի. անկեղծ ու սուրբ սրտերու մէջ տիրապետէ, և իմաստուն մտքերու մէջ թագաւորէ. ու թող վարէ, առաջնորդէ ու նուիրագործէ, ու մանաւանդ բոլոր իր շնորհն առած պաշտօնեաներուն մէջ իշխէ, տիրէ ու տիրապետէ, սրբէ անոնց մնայլ ու կնճռոտ ճակատները ու նման աղանիւծի մնջէ գլուխնուն ու օծէ ճակատին այն նուիրական կենսաբոյր իւղովը որ մշտնջենական զուարթութիւն, անջինջ սրբութիւն, ու անթերի իմաստութիւն կը ղեղու:

Հողեղէն լեզուները ընէ հրեղէն, որոնք բարբառին միայն ճշմարտութենէ, արդարութեան ու խաղաղութեան, սրտերու ու հոգիներու մէջ գուն գործէ առատ հեղիւով հաւատ, յոյս ու սէր, եռանդ ու խանդ որով գործեն, որով ջանան և որով արդիւնաւոր են հովուի ու հօտի ամեն աշխատանքը:

Աղօթենք, թող առատ ղեղու սկիզբէն, խոստաց-

ուած շնորհները հոգիին, մխիթարութեան, կեանքի ու իմաստութեան, շնորհնկալ ժողովրդի գլխին, որպէս զի հոնկից (գլխէն) բղխի կեանքի մխիթարութիւնը, իմաստութիւնն ու լոյսը, որոնք պիտի բաւեն ժողովուրդ մը ամբողջ ու ողջ առաջնորդելու բարձրագոյն նպատակներու, գերագոյն իտէալներու և լոյսերու լոյսին որ բոլոր իմաստութիւններու ծնողն է. ու աշխարհ իմաստութիւնով շինուած չէ:

Աղօթենք որ ժողովուրդը իր կեանքի տունը, ընտանիքի տունը, հայրենիքի տունը, հոգիի տունը այդ իմաստութիւնով շինէ:

Ու իմաստութեան սկիզբը Տէրօջը երկիւղն է, և որուն փառք յաւիտեանս ամէն:

ՊԵՐՁ

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

Էջ	Տող	Սխալ	Ուղղիչ
2	5	կը	..
9	3	Մեղիսեգեկի	Մեղիսեգեկի
19	9	յազնիք	յոգնիք
29	6	սատայնանկեր	ոսատայնանկեր
33	5	ակնկալութիւններ	ակնկալութիւններ
42	13	դու	դուք
50	22	որուայ	օրուայ
54	5	օրհնին	օրհնեն
55	10	անհատներ	անհաւատներ
56	15	անթող	անթաղ
58	5	պատկերին	պատկերեն
59	9	նեխոց	նեխում
59	28	հաստատ	հարազատ
64	5	հանրութեան	հայրութեան
67	17	զիջողութիւններու	զրկողութիւններու
67	24	մայրութեան	մայրութենէ
72	18	հեծած	յենած
78	29	մարմնոյ մը	մարմնացումը

Յ Ա Ն Կ

Մեծածոյն մեծ ու բարի հօրս՝

Կարապետ Կ. Ասլանեանի	Գ.
Սիրելի մեր ժողովուրդին	Ե.
Պարտականութիւն Արթ. Բահանայ եղբայրներուն	9
» Պատ. Թաղ. Խորհուրդներուն	31
» Դպրոցի Հոգաբարձու, Խնամակալ և Տեսուչներու	39
Պարտականութիւն Ուսուցիչներու և Ուսուցչուհիներու, նաեւ Դպրոցականներու	41
Ընտանիքի պարտքը	47
Պարտականութիւն Հայրերուն	53
» Մայրերուն	65
» զաւակներու և աշակերտներու .	79
Աղօթքը	89

0 - 1 23 4

3607

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0030768

